

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

«دیدگاه‌های تخصصی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
در باب محیط کسب و کار و موانع تولید»

کمیسیون بهبود محیط کسب و کار و رفع موانع تولید

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
کمیسیون بهبود محیط کسب و کار و رفع موانع تولید

دیدگاه تشکل های تخصصی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران در باب محیط کسب و کار و موانع تولید

مؤلف: علی اصغر اژدری

عضو هیات علمی مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی

با همکاری:

دکتر سید مسعود باقری

و

هاجر رنجبر

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
TEHRAN CHAMBER OF COMMERCE,
INDUSTRIES, MINES AND AGRICULTURE

- عنوان: دیدگاه تشکلهای تخصصی اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی تهران در باب محیط کسب و کار و موانع تولید
- مجری پروژه: کمیسیون بهبود محیط کسب و کار و رفع موانع تولید
- مدیریت پروژه: علی اصغر اژدری
- همکاران: دکتر سید مسعود باقری، هاجر رنجبر
- ناظر کیفی پروژه: محمد رضا نجفی منش
- امور اجرایی: معاونت امور کمیسیونهای اتاق تهران
- طراحی و چاپ: روابط عمومی اتاق بازرگانی تهران
- چاپ اول: زمستان ۱۳۹۸
- شمارهگان: ۵۰۰ جلد

۳ ●	چکیده ●
۵ ●	مقدمه ●
۷ ●	فصل اول، وضعیت متغیرهای کلان و محیط کسب و کار در اقتصاد ایران ●
۲۳ ●	فصل دوم، چالش های محیط کسب و کار و موانع رونق تولید از دیدگاه تشکل های تخصصی کشور ●
	فصل سوم، تحلیل موانع اصلی پیش روی محیط کسب و کار و رونق تولید بر اساس دیدگاه تشکلها و
۵۵ ●	نهادهای پژوهشی کشور ●
۷۹ ●	فصل چهارم، نتیجه گیری و توصیه های سیاستی ●
۸۳ ●	منابع و ماخذ ●

چکیده

هدف اصلی این مطالعه، بررسی و تحلیل وضعیت متغیرهای کلان اقتصادی و محیط کسب و کار و احصاء نقطه نظرات کارشناسی اتاق ها و تشکل های تخصصی است. میزان مشارکت تشکلهای تخصصی و نقش آنها در تصمیم سازی های حاکمیت و شکل گیری وفاق عمومی و فراهم شدن زمینه ظهور نظرات متفاوت برای دستیابی به راه حل های بهینه از کلیدی ترین پایه های حکمرانی خوب بشمار می رود.

بررسی و تحلیل وضعیت متغیرهای کلان حاکی از آن است که اقتصاد ایران در سالهای اخیر با پدیده رکود تورمی مواجه است. فضای پسابرجام تا حدودی موجب تخفیف این پدیده شد اما در سال ۱۳۹۷ با خروج آمریکا از معاهده برجام و بحران ارزی متعاقب آن بدلیل افت شدید صادرات نفت خام، به بی ثباتی در دیگر متغیرهای کلان و تعمیق رکود در اقتصاد ایران دامن زده است. در حال حاضر مهمترین معضلی که اقتصاد کشور را تهدید می کند، کاهش تشکیل سرمایه و رشد منفی آن است که باید مورد تدبیر و چاره اندیشی قرار گیرد.

یافته های این مطالعه در ارزیابی محیط کسب و کار در ایران براساس شاخصهای سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی نشان می دهد موضوع حمایت از سرمایه گذاران خرد، دریافت اعتبار و پرداخت مالیات جزو چالشهای مهم پیش روی فعالان اقتصادی کشور است. نتایج پایش داخلی محیط کسب و کار عمدتاً بر مولفه های غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه، بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و دشواری تامین مالی از بانک ها تاکید دارند و این نتایج کاملاً با واقعیت های اقتصادی ایران سازگار است.

به اعتقاد تشکل های بخش خصوصی کشور، اهم چالش های کلان پیش روی محیط کسب و کار و رونق تولید در ایران عبارتند از: کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش، صدور بخشنامه های خلق الساعه و متناقض، نوسان نرخ ارز و پیش بینی پذیر نبودن آن، چالش بازگشت ارز و محدودیت در دسترسی به ارز مرغوب، اثرات تحریم و افزایش هزینه های مبادله، مشکلات تهیه ضمانت نامه های بانکی، فرآیند طولانی ثبت سفارش، تخصیص ارز و ترخیص گمرکی، نبود یک قاعده تهاثر مشخص بین مطالبات بخش خصوصی از نهادهای دولتی و بدهی های به بیمه و مالیات، اجرای سلیقه ای دستورالعمل ها و بخشنامه ها در سطح دستگاههای اجرایی، چالش بیمه و مالیات در بررسی دفاتر سنوات قبل و بازرسی های مکرر و پی در پی تحت عناوین مختلف و موکول شدن پرداخت های بیمه

ای و مالیاتی جاری به پرداخت بدهی های معوق و جرائم، اجرای ناقص قانون مالیات بر ارزش افزوده، عدم تنظیم بازار داخل و در دسترس نبودن مواد اولیه با قیمت قابل پیش بینی و با کیفیت مناسب، مداخلات قیمتی دستوری و غیر ضرور در بورس کالا و ایجاد اعوجاج قیمتی، مشکل در اخذ مجوزها، عدم اجرای کامل قوانین از جمله قانون حداکثر استفاده از توان داخل و غیره. همچنین ضعف دیپلماسی اقتصادی و تجاری و منفعل بودن حوزه رایزن بازرگانی در سطح وزارت امور خارجه، گسترده نبودن پایه های مالیاتی و فشار مضاعف بر پایه مالیات بر عملکرد، عدم گسترش پایه مالیاتی موثر و کارآمد «مالیات بر عایدی سرمایه»، نابسامانی در استفاده از کارت های بازرگانی، فقدان سیاست هدایت اعتبار بعنوان مکمل سیاست پولی در کشور و نقش ضعیف بازار سرمایه در تامین مالی بخش تولید از مهمترین محورهایی است که علاوه بر چالش های فوق الذکر، موجب نامناسب بودن محیط کسب و کار و رونق تولید در ایران شده است.

مقدمه

محیط کسب و کار مناسب، ثبات سیاست‌های اقتصادی، تقاضای مؤثر و تأمین سرمایه در گردش از الزامات رونق تولید است. تحلیل شرایط موجود از جمله افزایش هزینه‌های مبادله، افزایش ریسک‌های تجاری، بی‌ثباتی در سیاست‌ها و تعدد بخشنامه‌های صادر شده و مقررات وضع شده از یک سو و مشکلات واحدهای تولیدی در تأمین سرمایه در گردش از سوی دیگر مؤید فضای نامساعد کسب و کار در کشور است. روند نزولی اجزای تقاضای کل از جمله تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی و هزینه‌های مصرفی خانوارها نیز حاکی از آن است که تقاضای مؤثر در اقتصاد نیز در حال کاهش است.^۱

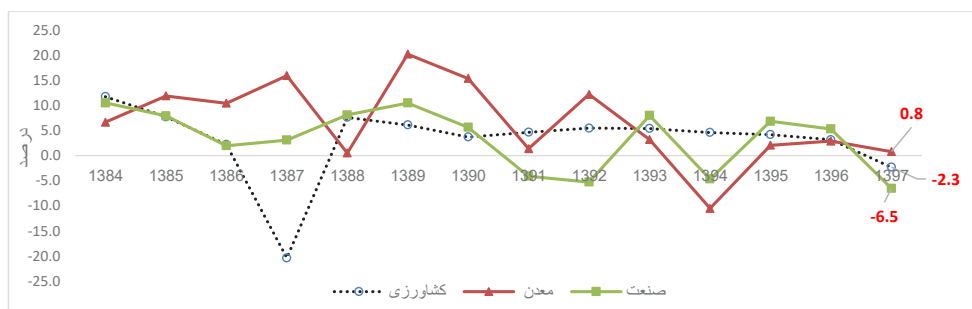
هدف اصلی این مطالعه، که به همت کمیسیون بهبود کسب و کار و رفع موانع تولید اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران و با نظر سنجی از تعداد کثیری از تشکل‌های حرفه‌ای و تخصصی، تهیه و تدوین گردید، مروری بر وضعیت متغیرهای کلان اقتصادی و محیط کسب و کار، احصاء و تحلیل نقطه‌نظرات کارشناسی انجمن‌ها و تشکل‌های تخصصی بخش خصوصی است؛ در فصل اول این مطالعه وضعیت متغیرهای کلان و شاخص‌های محیط کسب و کار ایران مورد بررسی و تحلیل کارشناسی قرار می‌گیرد. در فصل دوم، اهم موانع رونق تولید از دیدگاه تشکل‌های تخصصی کشور احصاء و ارایه شده است. در فصل سوم، موانع اصلی پیش روی فضای کسب و کار و رونق تولید بر اساس دیدگاه‌های تشکل‌های بخش خصوصی کشور و نقطه‌نظرات نهادهای پژوهشی تجزیه و تحلیل شده و در نهایت در فصل چهارم، نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی ارایه شده است.

۱. چارچوبی برای تهیه برنامه رونق تولید، سازمان برنامه و بودجه، معاونت فنی، امور زیربنایی و تولیدی، امور صنعت، معدن، بازرگانی و ارتباطات، ۱۳۹۸.

فصل اول - وضعیت متغیرهای کلان و محیط کسب و کار در اقتصاد ایران

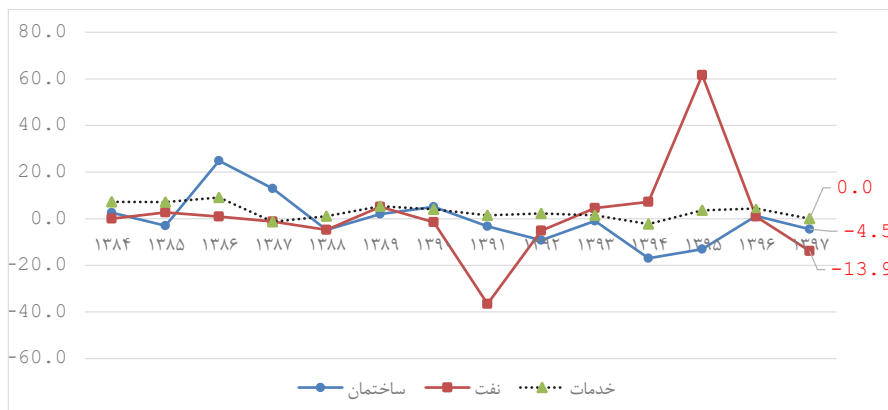
بررسی روند رشد سه بخش مولد صنعت، معدن و کشاورزی بر مبنای آمار بانک مرکزی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ در نمودار ۱ نشان می‌دهد که از سال ۱۳۹۰ تاکنون، در مجموع رشد صنعتی، معدنی و کشاورزی نه تنها بهبود نیافته بلکه روند نرخ رشد هر سه بخش در این سال‌ها نزولی و عمدتاً منفی بوده است. در کل دوره ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۷ بحران‌های مختلفی وجود داشته است و وضعیت اقتصادی کشور تقریباً با فراز و نشیب‌های مختلفی روبرو بوده است. برای مثال در سال ۱۳۸۷، رکود مالی غرب، در اوایل دهه ۹۰، تشدید تحریم‌ها و بحران ارزی، طی سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۶ شرایط مناسب پس‌برجام، در سال ۱۳۹۷ خروج آمریکا از معاهده برجام و تشدید تحریم‌ها و شکل‌گیری بحران ارزی بی‌سابقه به وقوع پیوست که پیامد آن افزایش ۳ تا ۴ برابری نرخ ارز و بی‌ثباتی در دیگر متغیرهای کلان و سرایت آن به دیگر بازارها و تشدید بی‌ثباتی در اثر اتخاذ سیاست‌های شتابزده و غیر کارشناسی در سطح دستگاه‌های اجرایی و در نهایت نرخ رشد منفی عمده بخش‌های اقتصادی در سال ۱۳۹۷ بوده است.

نمودار ۱. روند نرخ رشد سه بخش صنعت، معدن و کشاورزی به قیمت ثابت ۱۳۹۰

ماخذ: محاسبات تحقیق براساس آمار سری زمانی حسابهای ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران.

نمودار ۲. روند نرخ رشد سه بخش نفت، مسکن و خدمات به قیمت ثابت ۱۳۹۰

ماخذ: همان.

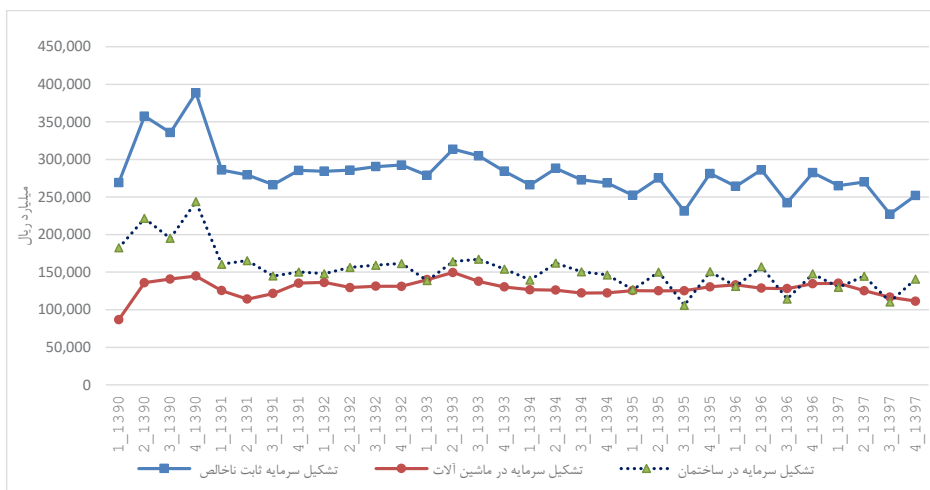
همانگونه که در نمودار بالا نشان داده شد، نرخ رشد بخش مسکن از سال ۱۳۹۰ تاکنون روند نزولی داشته و در سالهای اخیر بجز سال ۱۳۹۶ در بقیه سالها با نرخ رشد منفی مواجه بوده است.^۱ بخش نفت در دوره مورد بررسی به شدت متأثر از تحریم بوده است و در اوج فضای پسابرجام در سال ۱۳۹۵ به رشد ۶۱/۶ درصد رسید اما در سال ۱۳۹۷ با تشدید تحریم ها با رشد منفی ۱۳/۹ درصد مواجه بوده است. بخش خدمات از یک روند نسبتاً یکنواختی برخوردار بوده و در مقایسه با دو بخش ساختمان و نفت دارای نوسان کمتری بوده است.

۱. مبنای نرخ رشد بخش های مختلف اقتصاد در سال ۱۳۹۷ آمار سری زمانی مرکز آمار ایران است.

نرخ رشد منفی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

در نمودار ۳ روند فصلی حجم تشکیل سرمایه طی دوره ۱۳۹۷-۱۳۹۰ نشان داده شد. همانطور که در نمودار زیر نمایش داده شد، طی ۲۴ فصل متوالی اخیر، روند حجم تشکیل سرمایه در اقتصاد ایران نزولی بوده است. بعبارت دیگر تشکیل سرمایه در ماشین آلات و ساختمان طی فصول مختلف در مجموع کاهش یافته است.

نمودار ۳. روند فصلی حجم تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در اقتصاد ایران و نرخ رشد سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات و ساختمان طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۱ به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

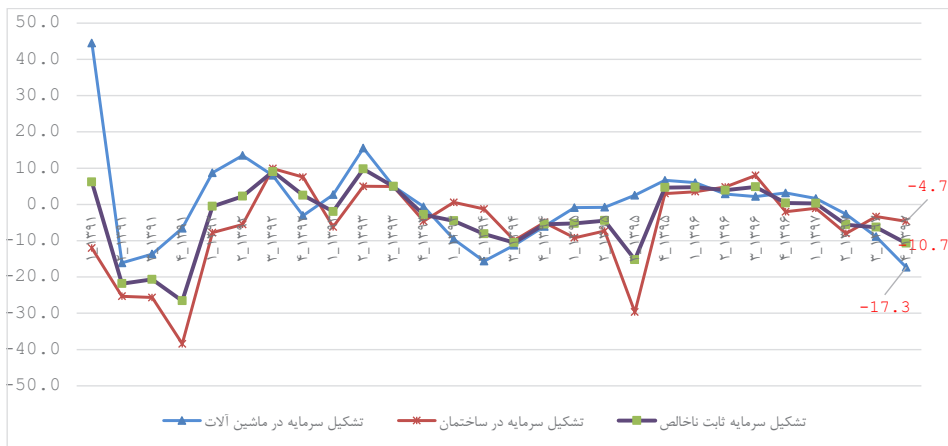

ماخذ: محاسبات تحقیق براساس آمار سری زمانی مرکز آمار ایران.

روند سرمایه‌گذاری در کشور به‌ویژه سرمایه‌گذاری در زمینه ماشین‌آلات از وضعیت نگران‌کننده‌ای برخوردار است. طی فصول مختلف، از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ رشد سرمایه‌گذاری (تشکیل سرمایه ثابت ناخالص) کشور در ۱۴ فصل منفی بوده و میانگین رشد سالیانه سرمایه‌گذاری طی ۶ سال اخیر منتهی به سال ۱۳۹۷، معادل منفی ۳/۸ درصد برآورد شده است. در سال ۱۳۹۷ به‌طور متوسط رشد سرمایه‌گذاری کشور منفی ۵/۶ درصد بوده و طی سه فصل انتهایی سال ۱۳۹۷، رشد سرمایه‌گذاری در زمینه ماشین‌آلات در روندی کاهنده، به‌ترتیب منفی ۲/۷ درصد،

منفی ۸/۹ درصد و منفی ۱۷/۳ درصد گزارش شده که حاکی از تشدید رکود در بخش سرمایه‌گذاری مولد در بخش تولید و تداوم آثار این کاهش سرمایه‌گذاری در سال‌های بعد خواهد شد.

نمودار ۴. روند فصلی نرخ رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در اقتصاد ایران و نرخ رشد سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات و ساختمان طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۱ به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

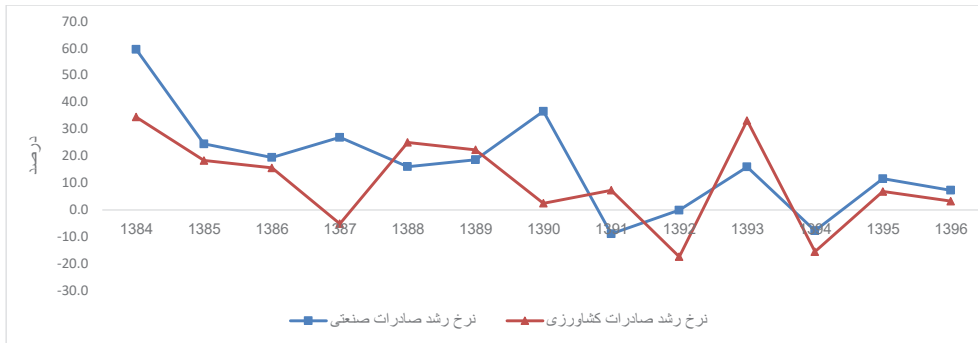

ماخذ: همان.

وضعیت تجارت فرامرزی در بخش واقعی اقتصاد

همانگونه که روند نرخ رشد تجارت فرامرزی در دو بخش کشاورزی و صنعت نشان می‌دهد (نمودار ۵)، نرخ رشد صادرات هر دو بخش کشاورزی و صنعت در سالهای اخیر نزولی و در برخی سالها منفی شد. رشد صادرات صنعتی در سال‌های قبل از ۱۳۹۰ با نرخ رشد بین ۲۰ تا ۳۰ درصد، طی سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۴ منفی شد و در بقیه سال‌ها نیز از ۱۰ درصد فراتر نرفت.

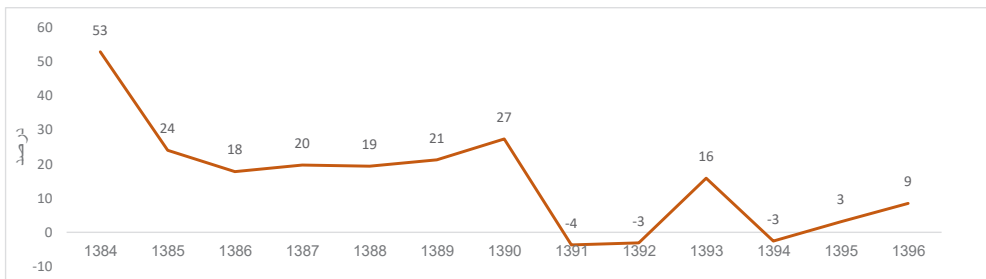
نمودار ۵. روند نرخ رشد صادرات صنعتی و کشاورزی طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۹۶

ماخذ: محاسبات تحقیق براساس گزارش خلاصه تحولات بخش واقعی بانک مرکزی طی سالهای مختلف.

همچنین برای تبیین بهتر عملکرد بخش تجارت فرامرزی، در نمودار ۶ روند نرخ رشد صادرات غیرنفتی کشور بدون احتساب میعانات گازی نشان داده شد. همانگونه که در نمودار زیر به طور واضح نمایان است، روند نرخ رشد صادرات غیرنفتی با نرخ رشد مثبت ۲۰ درصد، از سال ۱۳۹۰ به بعد به شدت تضعیف شد. بنابراین کاملاً واضح است که در سال های اخیر بخش تجارت فرامرزی در مقایسه نسبی با عملکرد سال های قبل از ۱۳۹۰ عمدتاً با رشد منفی مواجه بوده است.

نمودار ۶. روند نرخ رشد صادرات غیرنفتی بدون احتساب میعانات گازی

ماخذ: محاسبات تحقیق براساس نماگرهای بانک مرکزی طی سالهای مختلف.

تورم در سطح تولیدکننده (PPI)

جدول ۱ شاخص قیمت تولیدکننده کشور (PPI) را بصورت فصلی طی سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ نشان می دهد.

روند تغییرات شاخص قیمت تولیدکننده طی فصول مختلف در دو سال اخیر دارای روند صعودی بوده است. شاخص کل قیمت تولیدکننده در فصل زمستان ۱۳۹۷ به عدد ۴۱۲/۲ رسید که نسبت به شاخص فصل مشابه سال قبل ۶۶/۳ درصد افزایش داشته است. درصد تغییر میانگین شاخص کل قیمت تولیدکننده در چهار فصل منتهی به فصل زمستان سال ۱۳۹۷ نسبت به دوره مشابه سال قبل (میانگین تورم تولیدکننده) معادل ۴۷/۵ درصد بود.

جدول ۱. شاخص قیمت تولیدکننده کشور (PPI) بصورت فصلی بر مبنای سال پایه ۱۰۰=۱۳۹۰

عنوان	بهار ۱۳۹۶	تابستان ۱۳۹۶	پاییز ۱۳۹۶	زمستان ۱۳۹۶	بهار ۱۳۹۷	تابستان ۱۳۹۷	پاییز ۱۳۹۷	زمستان ۱۳۹۷
شاخص بهای تولیدکننده (PPI)	۲۲۲/۴	۲۲۸/۹	۲۴۲/۷	۲۴۷/۹	۲۷۸/۱	۳۱۹/۷	۳۷۹	۴۱۲/۲

مأخذ: مرکز آمار ایران

وضعیت شاخص های «سهولت انجام کسب و کار» در اقتصاد ایران

امروزه بهبود محیط کسب و کار یکی از مهمترین راهبردهای توسعه اقتصادی در هر کشور به شمار می رود و هرچه محیط کسب و کار یک کشور، شرایط بهتری داشته باشد؛ بهره برداری از فرصت های کارآفرینی بیشتر و در نهایت سبب بهبود عملکرد اقتصادی و خلق ارزش و ثروت بیشتر خواهد شد.

در گزارش سهولت انجام کسب و کار سال ۲۰۱۹ بانک جهانی بر مبنای ۱۹۰ اقتصاد مورد بررسی، ایران با کسب امتیاز ۵۶/۹۸ در رتبه ۱۲۸ قرار گرفته است. وضعیت ایران از نظر امتیاز نسبت به سال قبل بهبود یافته اما از نظر رتبه با چهار پله تنزل از ۱۲۴ به ۱۲۸ رسیده است.

در شاخص «شروع کسب و کار» ایران با امتیاز ۶۷/۷۹ در جایگاه ۱۷۳ قرار گرفته است. براساس آمارهای بانک جهانی تعداد رویه‌ها یا مراحل شروع کسب و کار ایران به طور میانگین ۱۰/۵ مورد است. همچنین این فرایندها حدود ۷۲/۵ روز طول می‌کشد و هزینه‌ای معادل ۱/۲ درصد درآمد سرانه نیاز دارد.

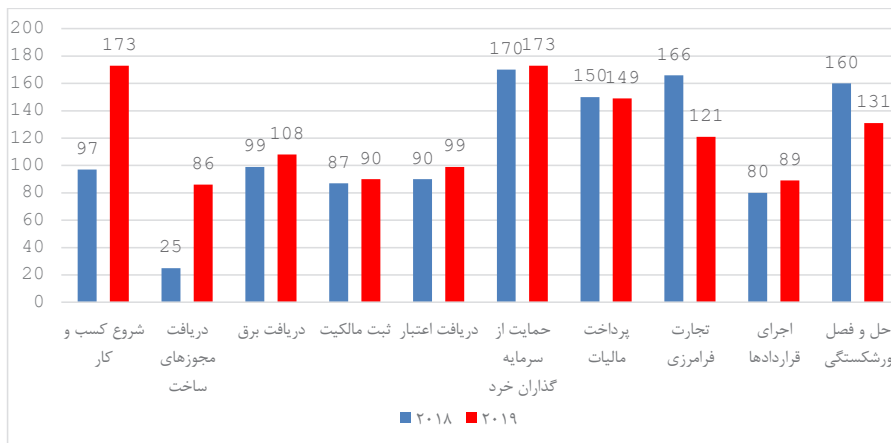
در شاخص «دریافت مجوزهای ساخت» امتیاز ایران ۶۹/۱۱ اعلام شده و رتبه ایران ۸۶ است. تعداد مراحل مورد نیاز برای دریافت مجوز ساخت، ۱۶ مورد و زمان مورد نیاز ۱۳۰ روز است.

در شاخص «دریافت برق»، ایران با امتیاز ۶۸/۸۶ در رتبه ۱۰۸ قرار دارد. کارآفرینان ایرانی برای دریافت برق، به طی ۶ مرحله، ۷۷ روز زمان و هزینه‌ای معادل ۹۲۳ درصد درآمد سرانه نیاز دارند. در شاخص «ثبت مالکیت»، امتیاز ایران ۶۳/۹۸ و رتبه ۹۰ است. برای ثبت مالکیت در ایران، طی ۶ مرحله اداری، ۳۱ روز زمان و هزینه‌ای معادل ۵/۷ درصد ارزش دارایی نیاز است. در شاخص «دریافت اعتبار» نیز امتیاز ایران ۵۰ و رتبه آن ۹۹ است.

ایران همچنین در شاخص «حمایت از سرمایه‌گذاران خرد» امتیاز ۳۳/۳۳ و رتبه ۱۷۳ را بین ۱۹۰ اقتصاد مورد بررسی به دست آورده است. در شاخص «پرداخت مالیات»، امتیاز ایران ۵۶/۷۸ و رتبه ۱۴۹ است. در شاخص «تجارت فرامرزی» نیز امتیاز ایران ۶۶/۲۰ و رتبه آن ۱۲۱ است. در شاخص «اجرای قراردادهای» امتیاز ایران ۵۸/۲۱ و رتبه ۸۹ است و در نهایت در شاخص حل و فصل ورشکستگی، امتیاز ایران ۳۵/۷۵ و رتبه آن ۱۳۱ است (نمودار ۷ و ۸).

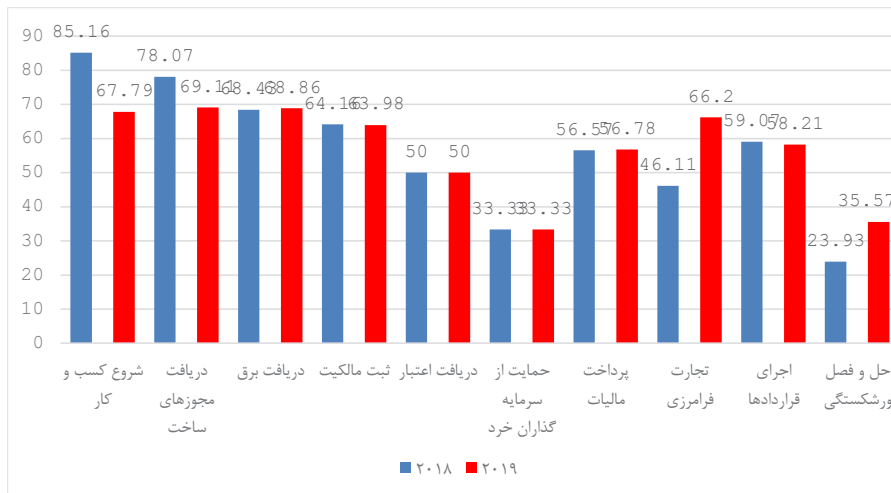
در گزارش «سهولت انجام کسب و کار» سال ۲۰۱۹ از میان ۱۰ شاخص، امتیاز ایران در چهار شاخص «تجارت فرامرزی»، «حل و فصل ورشکستگی»، «دریافت برق» و «پرداخت مالیات» نسبت به سال قبل بهبود یافته و در چهار شاخص «شروع کسب و کار»، «دریافت مجوز ساخت»، «ثبت مالکیت» و «اجرای قراردادهای» نزول کرده و در دو شاخص «دریافت اعتبار» و «حمایت از سرمایه‌گذاران خرد» بدون تغییر مانده است (نمودار ۸).

نمودار ۷. وضعیت ایران در رتبه بندی سهولت کسب و کار در سالهای ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹

ماخذ: بانک جهانی.

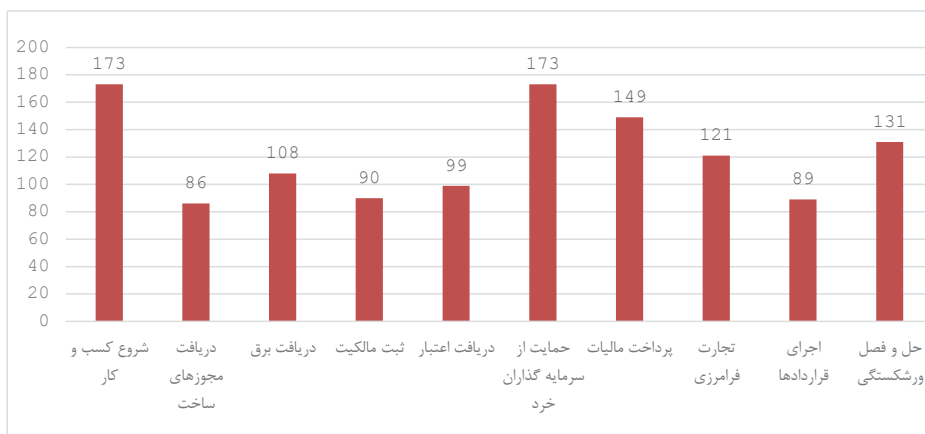
نمودار ۸. وضعیت ایران در امتیاز بندی سهولت کسب و کار در سالهای ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹

ماخذ: همان.

همانگونه که در نمودار ۹ نشان داده شد، در رتبه بندی سال ۲۰۱۹، بهترین عملکرد ایران مربوط به شاخص «دریافت مجوزهای ساخت» و بدترین عملکرد نیز مربوط به دو شاخص «شروع کسب و کار» و «حمایت از سرمایه گذاران خرد» است.

نمودار ۹. وضعیت ایران در رتبه‌بندی سهولت کسب و کار سال ۲۰۱۹

ماخذ: بانک جهانی.

شایان ذکر است یکی دیگر از مسائلی که بانک جهانی در گزارش خود مورد بحث قرار می‌دهد، بهترین اصلاح‌گر (best reformer) است. بهترین اصلاح‌گران، کشورهایی هستند که بیشترین اصلاحات را طی دوره مورد بررسی در قوانین و مقررات، رویه‌ها، زمان و هزینه انجام کسب و کار با موفقیت اجراء کرده باشند. کشور افغانستان، از جمله اقتصادهایی است که در بیش از سه شاخص نسبت به گزارش دوره قبل اصلاح داشته و به عنوان برترین اصلاح‌گر گزارش انجام کسب و کار سال ۲۰۱۹ بانک جهانی، شناخته شده است و به دلیل همین اصلاحات صورت گرفته، افغانستان از رتبه ۱۸۳ در سال ۲۰۱۸ به ۱۶۷ در سال ۲۰۱۹ صعود کرده است.

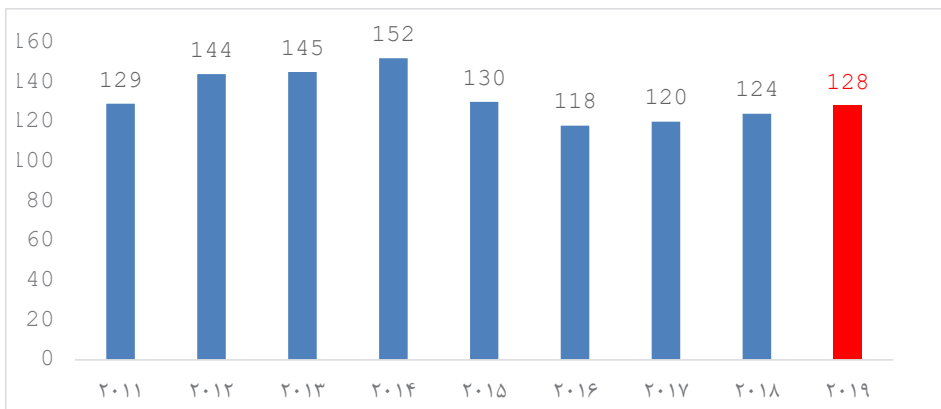
براساس گزارش بانک جهانی، در ایران نیز اقداماتی در زمینه سهولت پرداخت مالیات‌ها اجراء شده است. این اقدامات عبارتند از: معرفی سیستم آنلاین برای اظهارنامه کمک‌های امنیت اجتماعی، ایجاد سیستم آنلاین استرداد مالیات ارزش افزوده، اصلاح سیستم آنلاین مربوط به مالیات بر درآمد شرکت‌ها و امکان پرداخت تعهدات مالیاتی اضافی در بانک‌ها. از دیگر اقداماتی که ایران برای بهبود سهولت انجام کسب و کار انجام داد، در زمینه تجارت فرامرزی است. این اقدام مربوط به ارتقای سیستم «پنجره واحد تجارت فرامرزی» است که به سهولت در زمینه صادرات و واردات کمک کرده است.

نمودار ۱۰ رتبه ایران را در گزارش انجام کسب و کار بانک جهانی در سالهای ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۹

نشان می‌دهد.

همانگونه که در نمودار زیر قابل مشاهده است، از سال ۲۰۱۵ روند رو به بهبودی در رتبه ایران در گزارش انجام کسب و کار آغاز شده بود به نحوی که ایران از رتبه ۱۲۵ در سال ۲۰۱۴ به ۱۱۸ در سال ۲۰۱۶ رسید. از سال ۲۰۱۷ مجدداً روند رو به تنزل در رتبه ایران آغاز شد که عمده‌ترین دلیل آن کند بودن اصلاحات محیط حقوقی و اداری کسب و کار در ایران است.

نمودار ۱۰. رتبه ایران در گزارش انجام کسب و کار بانک جهانی طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۹

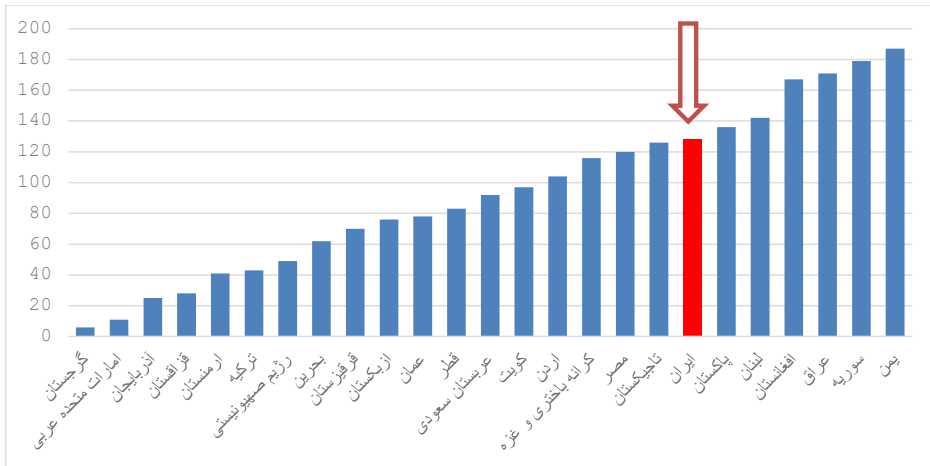

ماخذ: مرکز پژوهشهای مجلس، گزارش شماره ۱۶۳۴۳، اسفندماه ۱۳۹۷، ص ۳.

نمودار ۱۱ رتبه ایران را در مقایسه با کشورهای مورد نظر در سند چشم انداز بیست ساله ایران در گزارش سهولت انجام کسب و کار سال ۲۰۱۹ نشان می‌دهد. ایران با یک رتبه تنزل در مقایسه با سال قبل در جایگاه نوزدهم از ۲۵ کشور مورد نظر سند چشم‌انداز، قرار گرفته است.

نمودار ۱۱. رتبه ایران در مقایسه با کشورهای مورد نظر سند چشم‌انداز بیست ساله در گزارش

انجام کسب و کار سال ۲۰۱۹

ماخذ: همان، ص ۴.

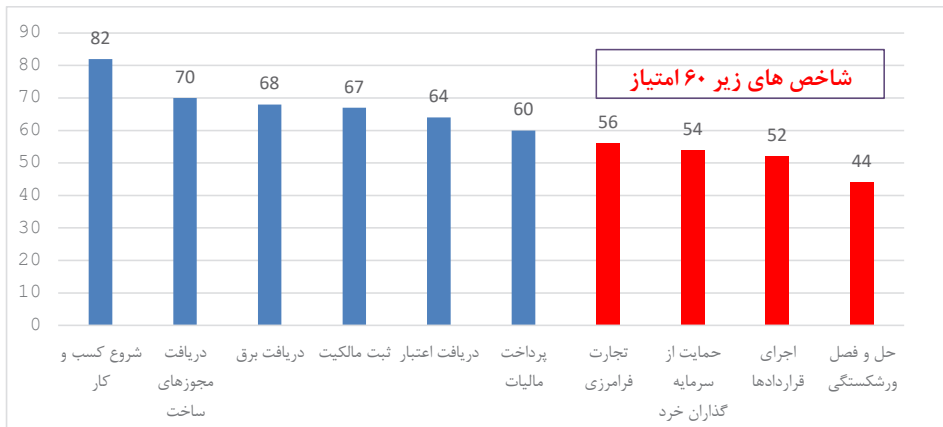
بر اساس گزارش «سهولت در انجام کسب و کار»^۱ سال ۲۰۱۹ بانک جهانی، کشور نیوزیلند با رتبه ۸۶/۵۹، سنگاپور با امتیاز ۸۵/۲۴، دانمارک با امتیاز ۸۴/۶۴، هنگ کنگ با امتیاز ۸۴/۲۲ و کره جنوبی با امتیاز ۸۴/۱۴ به ترتیب در رتبه‌های اول تا پنجم قرار دارند و ایران در این رتبه بندی با امتیاز ۵۶/۹۸ در رتبه ۱۲۸ در میان ۱۹۰ کشور مورد بررسی قرار دارد.

میانگین امتیاز در منطقه خاورمیانه و افریقای شمالی (منطقه منا)، ۵۸/۳۰ بود، امتیاز ایران در سال ۲۰۱۹ از میانگین منطقه نیز کمتر بوده است. در این منطقه، امارات متحده عربی با امتیاز ۸۱/۲۸ در رتبه ۱۱، عمان با امتیاز ۶۷/۱۹ در رتبه ۷۸، اردن با امتیاز ۶۰/۹۸ در رتبه ۱۰۴ و عراق با امتیاز ۴۴/۷۲ در رتبه ۱۷۱ قرار دارد. در بین کشورهای همسایه ایران، ترکیه با امتیاز ۷۴/۳۳ در رتبه ۴۳، قطر با امتیاز ۶۵/۸۹ در رتبه ۸۳، عربستان سعودی با امتیاز ۶۳/۵۰ در رتبه ۹۲، کویت با امتیاز ۶۲/۲ در رتبه ۹۷، تاجیکستان با امتیاز ۵۷/۱۱ در رتبه ۱۲۶، افغانستان با امتیاز ۴۷/۷۷ در رتبه ۱۶۷ و پاکستان با امتیاز ۵۵/۳۱ در رتبه ۱۳۶ قرار دارند.

^۱ Ease of doing business.

همانگونه که در نمودار ۱۲ نشان داده شد، مهمترین چالش محیط کسب و کار در بین کشورهای دنیا، به ترتیب چهار شاخص حل و فصل ورشکستگی، اجرای قراردادهای، حمایت از سرمایه گذاران خرد و تجارت فرامرزی است که دارای امتیاز کمتر از ۶۰ هستند. بنابراین حل و فصل ورشکستگی یکی از چالش برانگیزترین اهداف در سراسر جهان است.

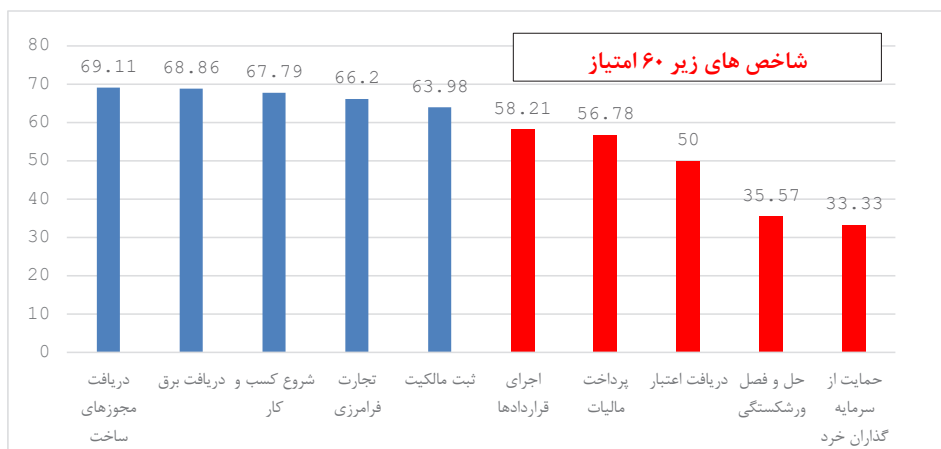
نمودار ۱۲. مهمترین چالش های محیط کسب و کار در جهان

ماخذ: محاسبات تحقیق بر مبنای اطلاعات بانک جهانی.

اما در ایران مهمترین چالش محیط کسب و کار به ترتیب پنج شاخص حمایت از سرمایه گذاران خرد، حل و فصل ورشکستگی، دریافت اعتبار، پرداخت مالیات و اجرای قراردادهای است که دارای امتیاز کمتر از ۶۰ هستند. بنابراین چالش برانگیزترین هدف در زمینه محیط کسب و کار ایران «عدم حمایت از سرمایه گذاران خرد» است. همچنین علاوه بر شاخص «حل و فصل ورشکستگی» که در عمده کشورهای جهان جزو اولین و مهمترین چالش محسوب می شود، «دریافت اعتبار» و «پرداخت مالیات» در ایران برخلاف عمده کشورهای جهان جزو چالش های مهم در محیط کسب و کار است (نمودار ۱۳).

نمودار ۱۳. مهمترین چالش‌های محیط کسب و کار در ایران

ماخذ: همان.

در پایش محیط کسب و کار توسط اتاق‌های ایران، اصناف و تعاون به موجب ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، عمده چالش‌ها و موانع پیش روی فعالان اقتصادی بخش خصوصی به شرح ذیل ارائه شده است:

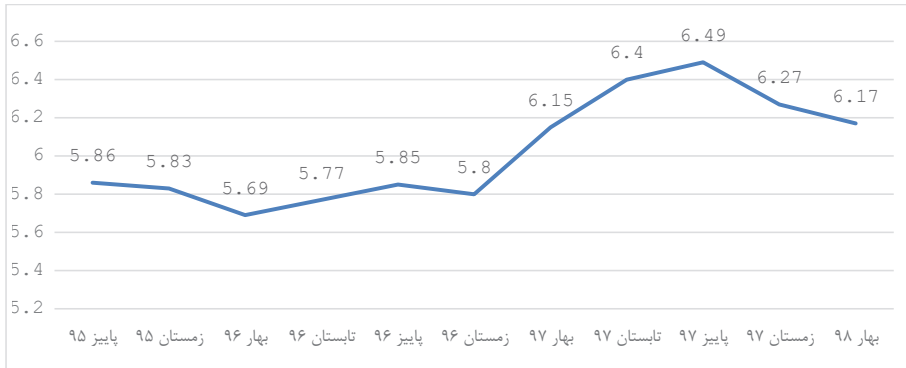
- ۱- برداشتهای سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط دستگاهها،
 - ۲- بی ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرائی ناظر بر کسب و کار،
 - ۳- رویه‌های سخت گیرانه اداره‌های کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی در بنگاهها،
 - ۴- عدم استقبال مشتریان از نوآوری وابتکار در ارائه خدمات و محصول،
 - ۵- وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار،
 - ۶- وجود رقابت غیرمنصفانه شرکتها و مؤسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار.
- در نمودار ۱۴ روند شاخص کل محیط کسب و کار بر مبنای پایش اتاق‌ها در ایران نشان داده شد. شاخص کل محیط کسب و کار بین ۱۰-۰ اندازه‌گیری می شود و هرچه شاخص به عدد ۱۰ نزدیکتر شود به معنی بدتر شدن وضعیت محیط کسب و کار است.
- بر اساس نتایج پایش ملی کسب و کار توسط اتاق‌ها در بهار ۱۳۹۸ وضعیت محیط کسب و کار در بخش صنعت در مقایسه با بخش‌های کشاورزی و خدمات نامناسب تر ارزیابی شده است که این امر

با توجه به شاخص های پیش نگر که رشد اقتصادی کشور در بهار ۱۳۹۸ را معادل ۰/۴ واحد درصد، رشد بخش صنعت را صفر و رشد بخش کشاورزی را ۶ درصد برآورد کردند (اعلام بانک مرکزی)، کاملاً سازگار است.

همچنین یافته های این پایش در بهار ۱۳۹۸ نشان می دهد، فعالان اقتصادی مشارکت کننده در پایش ملی محیط کسب و کار سه مولفه: ۱- غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات، ۲- بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار و ۳- دشواری تامین مالی از بانک ها را نامناسب ترین مولفه ارزیابی کردند. این در حالی است که در ارزیابی های تا قبل از پاییز سال ۱۳۹۶، دشواری تامین مالی، اولین و نامناسب ترین مولفه در فضای کسب و کار کشور از دیدگاه فعالان اقتصادی محسوب می شد.

در تحلیل روند فصلی شاخص کل محیط کسب و کار در پایش اتاق ها باید گفت؛ از پاییز ۹۵ تا زمستان ۹۶ عدد این شاخص حول میانگین عدد ۵/۸ تقریباً شرایط یکنواخت و مطلوبی را نشان می دهد و این همان فضای پسابرجام است که تلاطم اقتصاد ایران پس از فشارهای تحریمی سالهای ۹۰ و ۹۱ اندکی آرام گرفت اما از بهار سال ۱۳۹۷ همزمان با خروج امریکا از برجام در اردیبهشت ماه این سال و تشدید مجدد و مضاعف تحریم ها و متعاقب آن بحران کم سابقه ارزی (۳ تا ۴ برابری نرخ ارز) شاخص محیط کسب و کار در بدترین وضعیت به عدد ۶/۴۹ در پاییز ۱۳۹۷ رسید که نماگر اوج شرایط نامساعد فضای کسب و کار در اقتصاد ایران است. از اواخر سال ۱۳۹۷ با فروکش کردن تلاطم ارزی و ثبات نسبی متغیرهای کلان بویژه نرخ ارز، روند شاخص کل نزولی و وضعیت مطلوب تری را نسبت به فصول قبل نشان می دهد. بنابراین روند شاخص کل محیط کسب و کار بر مبنای پایش اتاق ها در سالهای اخیر با واقعیت های اقتصاد ایران کاملاً سازگار است.

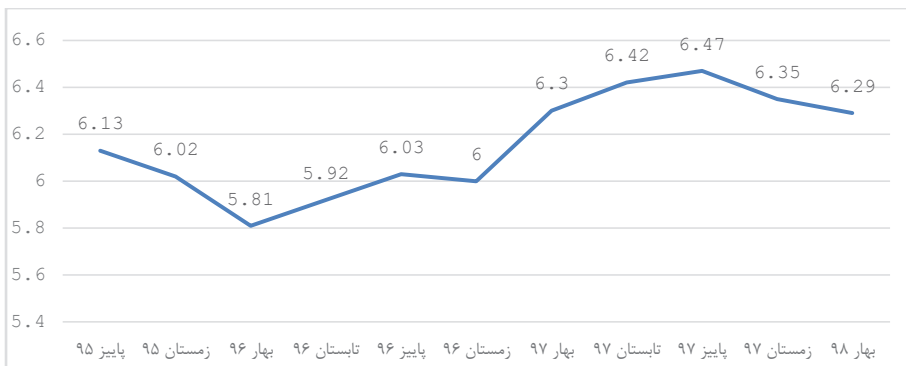
نمودار ۱۴. روند شاخص کل محیط کسب و کار بر مبنای پایش اتاق ها در ایران

ماخذ: پایش ملی محیط کسب و کار-بهار ۱۳۹۸، دوره یازدهم، مردادماه ۱۳۹۸، ص ۱۷.

همانگونه که در تحلیل روند شاخص کل محیط کسب و کار در پایش اتاق ها توضیح داده شد، این موضوع در بررسی روند شاخص ملی محیط کسب و کار بر اساس مدل کارآفرینی شین نیز تایید شده است. شایان ذکر است که در ارزیابی مدل کارآفرینی شین (Schein)، دو مجموعه عوامل اقتصادی و نهادی مورد توجه قرار می گیرد و هرچه محیط کسب و کار (محیط نهادی و اقتصادی) شرایط بهتری داشته باشد، بهره برداری از فرصت های کارآفرینی بیشتر و به تبع آن عملکرد اقتصادی بهتر خواهد شد. بنابراین نظریه عمومی کارآفرینی شین با توجه به لحاظ کردن عوامل موثر نهادی علاوه بر عوامل اقتصادی در تحلیل محیط کسب و کار، از جامعیت و اعتماد پذیری بالایی در ارایه تصویری روشن از عملکرد اقتصاد برخوردار است.

نمودار ۱۵. روند شاخص ملی محیط کسب و کار بر اساس مدل کارآفرینی شین

ماخذ: همان، ص ۳۲.

فصل دوم - چالش های محیط کسب و کار و موانع رونق تولید از دیدگاه تشکل های تخصصی کشور

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در صنایع نساجی از دیدگاه انجمن صنایع نساجی ایران عبارتند از:

- ۱- اجرای ناقص قانون مالیات بر ارزش افزوده و بخشودگی شبکه بازرگانی قماش. لازم به توضیح است که زنجیره ارزش افزوده در بسیاری از حوزه های صنعت نساجی کامل نیست و تولیدکنندگان مجبور به پرداخت مالیات بر ارزش افزوده بوده در حالیکه نمی توانند مالیات مذکور را از حلقه آخر (فروشنندگان) دریافت نمایند زیرا فروشنندگان آن محصول از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده معاف هستند.
- ۲- عدم اجرای صحیح فاکتور رسمی در شرکتها به دلیل خودداری مشتریان از پذیرش آن.
- ۳- مقررات دست و پاگیر صادرات و شیوه ها و تعهدات ناصحیح بازگشت ارز حاصل از صادرات بالاخص ارز ناشی از صادرات به کشورهای عراق و افغانستان.
- ۴- گران فروشی و افزایش قیمت مواد اولیه پایه مثل پنبه - چپیس پلی استر

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در صنایع غذایی و دارویی از دیدگاه کانون انجمن های صنایع غذایی ایران عبارتند از:

- ۱- غذا و دارو مشمول هیچ یک از پروتکل های تحریم نمی باشد و این بدان معنی است که در عرصه بین الملل، بانکها، مؤسسات بیمه و حمل و نقل نمی توانند از قبول سفارشات مربوط، اعم از گشایش و قبول اعتبارات اسنادی، صدور بیمه نامه و امور مربوط به حمل و نقل خودداری نمایند، اما شاهد هستیم که این قبیل اقلام حیاتی نیز در شرایط تحریم قرار گرفته اند.
- ۲- علت اصلی ماجرا را باید در قصور بانکهای ایرانی و عدم تمایل آنها به گشایش اعتبارات اسنادی جستجو کرد که با تأسیس صرافیهای متعدد به نقل و انتقال وجوه پرداخته اند و سودهای بسیار زیادی از این طریق نصیبشان می گردد و دغدغه ای برای توقف فعالیت در زمینه اعتبارات اسنادی LC ندارند.

شایان ذکر است که در دوره قبل اتاق بازرگانی، به درخواست نماینده کانون انجمن های صنایع غذایی ایران و به دستور رئیس محترم سابق اتاق، کمیسیون رفع تحریم تشکیل شد تا با مذاکره با بانکها، از

امتناع آنها درخصوص گشایش اعتبارات اسنادی مربوط به غذا و دارو جلوگیری بعمل آید، که جز یکی دو جلسه داخلی اقدام مؤثری صورت نپذیرفت.

۳- هرچند مذاکرات بین المللی برای رفع تحریمها در دستور کار است اما از سوابق امر بر می آید که حتی اگر به صورت کامل توافق حاصل گردد، مدت زمانی طولانی لازم است تا موانع مرتفع شوند و تجارت بین المللی با ایران در مسیر عادی خود قرار گیرد و بدین لحاظ نباید این فرصت ارزشمند را که علاوه بر رونق بخش غذا و دارو، می توانند شکاف بزرگی در دیوار ضخیم تحریم به وجود آورد و یقیناً مواضع مذاکره کنندگان ایرانی را نیز تقویت نماید، از دست داد.

۴- پیشنهاد می شود اتاق محترم بازرگانی تهران موضوع را در دستور کار قرار داده و ضمن تشکیل مجدد کمیسیون مورد اشاره، بطور جد گشایش اعتبارات اسنادی غذا و دارو را از بانکها خواستار گردد.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید از دیدگاه انجمن صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی ایران عبارتند از:

- ۱- برخی از ریسکها و خطرات سرمایه گذاری در حوزه تولید:
 - بهره وری نامناسب از دارایی های انسانی و فیزیکی و عدم دستیابی به تولید مناسب و تولید مازاد.
 - صدور بخشنامه های خلق الساعه و متناقض و عدم پیروی سازمانها و نهادهای مرتبط از مفاد و هدف آنها.
 - حضور شرکتهای دولتی، عمومی، نیمه دولتی در رقابت های اقتصادی و عدم امکان رقابت سالم بخش خصوصی با آنان.
- ۲- موانع و مشکلات فعالیت شرکتهای تولیدی و خدماتی (شامل دست اندرکاران صنعت احداث) پس از آغاز به کار:
 - واردات بی رویه فراورده های تولیدی شرکتهای داخلی
 - واردات قاچاق فراورده های تولیدی شرکتهای داخلی به صورت انبوه
 - وجود موانع برای واردات مواد خام مورد نیاز کارخانه های تولیدی داخلی و افزایش بی رویه تعرفه های مرتبط
 - عدم همکاری سازمان تأمین اجتماعی، امور اقتصادی و داریی با بخش خصوصی و برخورد های نامتعارف مسئولین و کارکنان آنها با آیین نامه ها و دستورالعملها در مواجهه با تولیدکنندگان داخلی و صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی

۳- قوانین یا مواد آنها که هم اکنون در کشور حاکم و جاری هستند و مانع سرمایه‌گذاری می‌باشد، عبارتند از:

- قوانین کار

- قوانین تأمین اجتماعی

- قوانین بانکی

- قوانین گمرکی

۴- اقدامات یا قوانینی که لازم است تصویب شود تا حمایت از سرمایه‌گذاری در حوزه تولید به نحو مطلوب باشد.

- اصلاح موادی از سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و بازنگری در واگذاری‌های سهام دولتی به نهادهای عمومی، نظامی و انتظامی

- اصلاح نظام حاکمیتی در بنگاه‌های عمومی و سازمان‌های نیمه دولتی و شفاف سازی عملکرد آنها و اصلاح نظام‌های حسابرسی و حسابداری، برنامه ریزی و ...

- تدوین قوانینی که سازمان‌های عمومی و نیمه دولتی و دولتی الزاماً در فعالیت‌های اقتصادی به صورت سالم با بخش خصوصی رقابت نمایند.

۵- ایجاد و فعال سازی هیأت‌های داوری کارآمد، متخصص و با تجربه برای حمایت از مراجعه به نهادهای قضایی در صورت داشتن مراجعه به دادگاه‌ها و سایر نهادهای قضایی و شبکه قضایی.

۶- ممانعت از بنگاه داری بانکها و تشویق آنها به سرمایه‌گذاری‌های مشترک داخلی و خارجی و جذب سرمایه‌گذاران خارجی به منظور تقویت منابع داخلی.

۷- استفاده از موقعیت دولتی و وجود روابط در نهادها و بنگاه‌های عمومی و رقابت ناسالم آنان از مصادیق رقابت نامشروع با بخش خصوصی و به ویژه حضور سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی است که بایستی مورد توجه قرار گیرد.

۸- پیشنهادهای عینی جهت ترویج فرهنگ تولید و سرمایه‌گذاری در کشور

- جلوگیری از ویژه خواری در دستگاه‌های دولتی و مبارزه با فساد آنها

- جلوگیری از فعالیت شرکت‌های دولتی، نیمه دولتی یا عمومی و مؤسسات نظامی یا حداقل

ایجاد رقابت سالم آنها با بخش خصوصی.

- جلوگیری از فعالیت بنگاه داری بانکها، کاهش نرخ بهره تسهیلات تولیدی، کاهش سود

سپرده و راهبری سرمایه به سوی تولید و کار.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در حوزه پیمانکاری از دیدگاه انجمن

شرکت های مهندسی و پیمانکاری نفت، گاز و پتروشیمی عبارتند از:

۱- مطالبه مالیات سنگین از شرکتهای پیمانکاری و مشاوره از سمت اداره دارایی در حالیکه مبالغ به مراتب بالاتری را از کارفرمایان و ارگانهای دولتی طلبکار هستند. در این خصوص قوانینی تدوین شده است اما از آنجایی که رویه پیش بینی شده در آن قوانین، نیازمند آمادگی هم جانبه ارگان های دولتی و طی مراحل اداری توسط این نهادها است، در اجرا عمدتاً با مشکل مواجه می گردد.

۲- کسر ۵٪ از صورت وضعیتهای پیمانکاران به عنوان ودیعه بیمه تأمین اجتماعی که کارفرمایان آنرا برای مصارف دیگری خرج می نمایند و پیمانکار برای اخذ مفصاحساب پایان قرارداد و علیرغم مطالبات معوق، بایستی با تأمین بودجه این مبالغ را پرداخت نماید و معلوم نیست چه زمانی می تواند این ۵٪ کسر شده را از کارفرما دریافت نماید در صورتیکه می توان شرایطی را فراهم نمود که بدهی پیمانکاران به سازمان تأمین اجتماعی با مطالبات آنان از سایر نهادهای دولتی تهاتر گردد و یا سازمان تأمین اجتماعی مستقیماً به کارفرمایان دولتی ارجاع داده شود.

۳- تعیین ضرایب خارج از عرف برای سهم بیمه قرارداد پیمانکاران در پایان قرارداد، که این امر باعث می شود عملاً هر چه پیمانکار در حین اجرای پروژه صرفه جویی نماید را به سازمان تأمین اجتماعی پرداخت نماید. مضاف بر آن متأسفانه رویه موجود و ترکیب اعضا برای جمع بندی و تصمیم گیری در هیأت های بدوی و تجدیدنظر سازمان تأمین اجتماعی بگونه ای است که دفاعیه پیمانکار یا شنیده نمی شود و یا در صورت ارائه، مجالی برای ارائه دفاعیات موثر وجود ندارد.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در حوزه پیمانکاری نفت، گاز و پتروشیمی

و نیرو از دیدگاه شرکت های مهندسی و ساخت (صنایع نفت و نیرو) عبارتند از:

۱- به طور کلی شرکتهای فعال در این حوزه (شرکتهای EPC حوزه نفت، گاز و پتروشیمی و نیرو) با مشکل بیکاری و کم کاری شدید مواجه هستند. این مهم ناشی از سنگین بودن هزینه های پروژه های این حوزه و فقدان نقدینگی در حوزه های کارفرمایی برای شروع و اجرای این پروژه هاست. با توجه به اثرات تحریم ها و کاهش شدید فروش نفت، در کوتاه مدت و حتی میان مدت، امیدوی به برطرف شدن این مشکل از سوی کارفرمایان نیست (کارفرمایان دولتی). لذا فعالان این حوزه و اتاق بازرگانی باید خارج از دولت و مسئولین به دنبال پیدا کردن راههایی برای تأمین مالی باشند که خود مقوله بسیار جدی و پیچیده ای است.

۲- شرکتهای فعال در این حوزه، مطالبات فراوانی از کارفرمایان دولتی، خصولتی و خصوصی دارند. در حوزه دولت، باز بنا به کمبود پول و بودجه، تقریباً امکان وصول در کوتاه مدت نیست لذا پیشنهاد

می‌شود از تهاتر (زمین، ساختمان، خودرو، سهام و ...) استفاده شود. شرکتهای خصولتی و خصوصی عموماً کمبود نقدینگی ندارند ولی بدهی‌های خود را به بهانه‌های مختلف پرداخت نمی‌کنند. لذا در این موارد اتاق بازرگانی می‌تواند فعالانه برخورد کند و راه حل مناسب را به سیاستگذاران پیشنهاد دهد.

۳- به غیر از حوزه تأمین مالی و مطالبات، شرکتهای این حوزه مشکلاتی با برخی سازمان‌ها و نهادها در اجرای پروژه‌ها دارند. به عنوان مثال می‌توان از موارد ذیل نام برد:

- **بانکها:** مشکلات گشایش اعتبار، ضمانت نامه‌ها، اخذ بهره‌های زیاد برای وام‌ها و تسهیلات اعطا شده، مشکلات انتقال ارز و ...

- **بیمه و تأمین اجتماعی:** در ارتباط با پروژه‌های عمرانی که اوراق و اسناد خزانه داده می‌شود، طبق قانون سازمان تأمین اجتماعی می‌تواند طلب خود را با اسناد خزانه تهاتر کند، اما در پروژه‌های حوزه کاری اعضای این انجمن که عموماً غیرعمرانی هستند، چنین راه حلی وجود ندارد. به رغم طلب شرکتها از کارفرمایان، سازمان تأمین اجتماعی علاوه بر درخواست حق بیمه، جرائم را نیز درخواست می‌نماید که موجب فشار مضاعف به شرکتها می‌شود. لازم است در این زمینه جلساتی با سازمان اجتماعی برای همراهی و همکاری با فعالان اقتصادی برگزار گردد.

- **اخذ مجوزها:** وجود مراکز متعدد صدور مجوزها، اخذ یک مجوز خاص (مثلاً رتبه‌بندی) از مراجع مختلف، اخذ مجوزهای غیرضروری از جمله گرفتاریهای فعالان کسب و کار است که اتاق می‌تواند نقش مؤثری در رفع آن با هدف بهبود فضای کسب و کار داشته باشد.

راهکارهای انجمن صنفی تولیدکنندگان و فن آوران صنعتی ساختمان برای رونق تولید عبارتند از:

۱- ارتقاء فناوری و توسعه صنعتی به عنوان اولویت نخست بخش ساخت و ساز. با جهانی شدن اقتصاد و رقابت آزاد بین المللی این مهم به شدت در مسیر بحرانی قرار گرفته و نیازمند چاره‌اندیشی است.

۲- رقابت پذیری نیز در گرو ارتقاء بهره‌وری و کیفیت است و این مهم نیز در گرو توسعه صنعت ساخت و ساز قرار دارد.

۳- باید موضوع طرح جامع توسعه صنعتی ساخت و ساز مورد حمایت قرار گیرد و در شورای گفتگو مطرح گردد.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در حوزه محصولات شوینده، بهداشتی و

آرایشی از دیدگاه انجمن صنایع شوینده، بهداشتی و آرایشی ایران عبارتند از:

۱- ادامه واردات محصولات نهایی که قابلیت تولید در داخل دارند و این سیاست مغایر سیاست اقتصاد مقاومتی و رونق تولید داخلی می باشد.

۲- قاچاق گسترده کالاهای آرایشی و بهداشتی.

۳- ناهماهنگی در ترخیص مواد اولیه در گمرکات کشور.

۴- طولانی بودن زمان انتظار تأمین و تخصیص ارز جهت واردات مواد اولیه و طولانی شدن زمان پیش بینی سفارشات خارجی و در نتیجه فشار مضاعف به نقدینگی شرکتهای.

۵- بلوکه شدن ۳۵٪ از ارزش محموله وارداتی مواد اولیه در سیستم بانکی در زمان تخصیص ارز.

۶- کارشناسی نادرست در جلوگیری از ورود مواد اولیه، به گونه ای که در برخی موارد مواد اولیه تولید داخل کفایت نیاز مصرف داخلی را نمی نماید و یا از کیفیت مناسبی برخوردار نیست (مانند گلیسرین).

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید و راهکارهای پیشنهادی از دیدگاه

سندیکای صنایع آلومینیوم ایران به شرح زیر است:

۱- موانع و مشکلات موجود در سیستم بانکی

- افزایش مقررات و بروکراسی در دریافت حد اعتباری، اعتبار اسنادی (LC)، ضمانتنامه و تسهیلات بانکی.

- محاسبه بهره مرکب و جرائم دیرکرد علیرغم صدور بخشنامه و دستورالعملها مبنی بر منع محاسبه و لزوم اعمال بخشودگی.

- کمبود و عدم تناسب میزان حد اعتباری و تسهیلات سرمایه در گردش با تورم موجود و افزایش قیمتها.

۲- موانع و مشکلات موجود در عملکرد سازمان تأمین اجتماعی

- رسیدگی دفاتر سنوات قبلی و محاسبه بیمه و جرائم برای کلیه امور خدماتی علیرغم صدور بخشنامه و دستورالعمل مبنی بر منع رسیدگی دفاتر ماقبل یکسال.

۳- موانع و مشکلات موجود در نحوه عملکرد سازمان امور مالیاتی

- رسیدگی مکرر و پی در پی تحت عناوین مختلف از جمله عملکرد، متمم عملکرد، ارزش افزوده، ماده ۲۶۹ و تکلیفی و ..

- اخذ مالیات بر ارزش افزوده و محاسبه جرائم با عنوان عدم پذیرش اعتبار شرکتهایی که سالهای بعد در لیست سیاه قرار گرفته و اعتبار آنها ساقط شده است.

- محاسبه و اعمال جرائم ماده ۱۶۹ براساس اظهارنامه‌های مالیاتی سنوات قبل با برآورد کلی و نه براساس بررسی دقیق اسناد و مدارک مربوطه.
 ۴- موانع و مشکلات موجود در امر صادرات
 - بالا بودن قیمت مواد اولیه نسبت به قیمت‌های جهانی و عدم امکان رقابت در بازارهای صادراتی (هدف)

- مشکلات موجود در تهیه ضمانت‌های بانکی جهت شرکت در مناقصات بین‌المللی
 - محاسبه قیمت تمام شده و نرخ فروش کالا و خدمات داخلی براساس نرخ ارز آزاد و الزام به بازگرداندن ارز حاصل از صادرات با نرخ دولتی (نیمایی) برای صادرکنندگان.
 - الزام به بازگرداندن ارز حاصل از صادرات کالا به عراق و افغانستان بدون توجه به ریالی و یا ارزی بودن قراردادهای مربوطه به نحوی که صادرکنندگانی که به صورت ریالی و در داخل اقدام به تسویه حساب نموده‌اند، ملزم به تهیه ارز از بازار آزاد و عرضه در سیستم نیما شده‌اند.

راهکارهای رفع موانع رونق تولید:

- ۱- تأمین تسهیلات سرمایه در گردش و صادرات با نرخ سوبسیدی جهت کمک به رونق تولید و توسعه صادرات غیرنفتی.
- ۲- استمهال بدهی‌های معوق برای تولیدکنندگان حداقل به مدت ۶ ماه بدون محاسبه جریمه.
- ۳- رعایت بخشنامه‌های صادره مبنی بر عدم رسیدگی به دفاتر سنوات ماقبل یکسال.
- ۴- در نظر گرفتن سوبسید برای سهم بیمه کارفرما جهت کمک به تولید و جذب نیروهای جدید و توسعه اشتغال.
- ۵- جلوگیری و توقف جریان عطف به ماسبق نمودن اعتبار مالیاتی مؤدیان و تسری به سالهای قبل و محاسبه مالیات مضاعف و جرائم.
- ۶- جلوگیری از خام فروشی با وضع تعرفه برای صادرات مواد خام مورد نیاز صنایع داخلی.
- ۷- جلوگیری از واردات کالاهای خارجی که ساخت داخلی دارند یا با اخذ تأییدیه از تشکل‌های مربوطه.
- ۸- محاسبه قیمت فروش مواد اولیه در بورس کالای ایران مطابق با نرخ‌های صادراتی و حتی کمتر جهت امکان رقابت محصولات در بازارهای جهانی.
- ۹- تهاتر بدهی مربوط به برق مصرفی تولیدکنندگان کالاهای مورد نیاز صنعت برق (مانند سیم و کابل و یراق و ..) با مطالبات ایشان از توانیر و وزارت نیرو.
- ۱۰- معافیت شرکتهای تولیدی از تعهد سپاری تا سقف سه میلیون یورو.

۱۱- تفکیک پیمان سپاری ارزی برای صادرکنندگان و مستثنی نمودن صادرکنندگان ریالی به عراق و افغانستان از این امر.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید از نگاه انجمن مدیریت کیفیت ایران به شرح زیر است:

- ۱- عدم همکاری سازمانهایی همانند شهرکهای صنعتی در استانها در حوزه مشکلات قراردادی و توسعه فعالیتهای سازمانی.
- ۲- عدم پرداخت تسهیلات بانکها علیرغم اینکه در کارگروههای مربوطه پرداخت وام مورد تأیید قرار می‌گیرد.
- ۳- مشکلات موجود در حوزه تراکنش‌های مالی و سیستم بانکی جهت انتقال ارز و خریدهای خارج از کشور.
- ۴- عدم پرداخت مطالبات از طرف کارفرمایان.
- ۵- شرایط دشوار اخذ تضامین از بانکها جهت پیشبرد فعالیتهای توسعه و اجرای پروژههای جاری.
- ۶- شرایط دشوار اخذ تسهیلات در زمینه تعریف شده از صندوق توسعه ملی و عدم پرداخت به موقع تسهیلات موافقت شده.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در صنایع باتری سازی کشور عبارتند از:

- ۱- واردات و قاچاق انواع باتری.
- ۲- محاسبه تعرفه باتری‌های وارداتی براساس نرخ ارز دولتی.
- ۳- نقش ضعیف اتحادیه‌های صنفی در مدیریت بازار به ویژه در حوزه قیمت‌گذاری.
- ۴- نقش کم رنگ نهادهای حاکمیتی در برخورد با فروش محصولات قاچاق در سطح کشور.
- ۵- صادرات مواد اولیه مورد نیاز صنایع داخلی در قالب خام فروشی.
- ۶- عدم سیاست‌گذاری مؤثر و کارآمد سرمایه‌گذاری‌های صنعتی (هدایت سرمایه‌گذاری‌ها به حوزه‌هایی که به دلیل اشباع تولید داخل به شرایط عرضه بیش از تقاضا رسیده‌اند و غفلت از زمینه‌هایی که با کمبود عرضه مواجه هستند).
- ۷- وجود احتکار و برخی رفتارهای منفعت طلبانه صنفی در مراحل توزیع و ضعف در برخوردهای مؤثر قانونی.
- ۸- تنوع و تشتت در دستورالعمل‌های گمرکی و رسوب برخی کالاهای وارداتی در گمرک.
- ۹- عدم یکنواختی در اعمال مقررات مربوط به تعهدات ارزی.

- ۱۰- عدم تطابق شرایط دریافت منابع مالی از بانکها با واقعیت‌های صنعتی و اقتصادی.
- ۱۱- نوسان نرخ ارز و بلا تکلیفی‌های ناشی از آن در بازارهای تجاری و حوزه تولید.

اهم چالش‌های محیط کسب و کار و رونق تولید از نگاه تولیدکنندگان لوازم الکترونیکی و صنف فناوران رایانه عبارتند از:

- ۱- عدم تراکنش‌های مالی (ارزی و ریالی).
- ۲- عدم پرداخت تسهیلات بانکی.
- ۳- عدم دریافت تضامین بانکی.
- ۴- عدم مدیریت در استفاده از ارز صادراتی.
- ۵- نقش ضعیف اتحادیه‌ها و اصناف در احیاء حقوق ذینفعان.
- ۶- نوسانات ارزی.
- ۷- تنوع و اختلاف نظر در دستورالعمل‌های گمرکی.
- ۸- عدم کسب مجوزهای مربوط به ثبت سفارش علی‌رغم دریافت مجوز نمایندگی.
- ۹- عدم هماهنگی سازمان‌های دولتی در ارائه مجوز جهت ثبت سفارش و کسب شناسه کالا.

اهم چالش‌های محیط کسب و کار و رونق تولید و راهکارهای رفع آن از نگاه انجمن مدیران صنایع به شرح زیر است:

- ۱- کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش بنگاه‌ها.
- ۲- مشکلات تجارت خارجی به ویژه با کشورهای همسایه و پیگیری دلایل افت تجارت با این کشورها و بررسی اقدامات وزارت امور خارجه در خصوص تسهیل تجارت.
- ۳- پیگیری موضوع حذف قوانین متناقض و وجود قواعد و مجوزهای زائد.
- ۴- پیگیری بخشودگی جرائم مالیاتی و تأمین اجتماعی.
- ۵- پیگیری موضوع دریافت مابه‌التفاوت ارزی در تسهیلات پرداخت شده و دریافت سود مرکب از تسهیلات.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در حوزه صنایع تجهیزات نفت در زمینه

تولید شیرآلات، اتصالات صنعتی و تجهیزات سرچاهی به شرح زیر است:

۱- بی اعتباری سازندگان ایرانی نزد تأمین کنندگان مواد اولیه به دلیل عدم توانایی انتقال ارز و پرداخت بدهی های ارزی که منجر به ایجاد نگرانی شدید برای سازندگان در زمینه ارسال مواد اولیه به ایران و عدم دریافت وجه قرارداد شده است.

۲- افزایش نرخ ارز و کاهش ارزش ریال.

۳- عدم امکان تبدیل قراردادهای ریالی قبلی به ارزی که منجر به بروز خسارت های سنگین برای سازندگان می شود.

۴- عدم اعطای تسهیلات کم بهره.

۵- افزایش نرخ مواد اولیه که مبتنی بر نرخ ارز آزاد می باشد.

۶- کاهش مشارکت های ایرانی - خارجی که منجر به عدم امکان انتقال دانش فنی به دلیل شرایط تحریم شده است.

۷- عدم حمایت کامل دولت جهت صادرات محصولات تولیدی و سیاست های تشویقی.

۸- نرخ بالای مالیات و عوارض تولیدکنندگان.

۹- واردات کالاهای مشابه قابل تولید در داخل به روش های مختلف علیرغم وجود بخشنامه های متعدد حمایتی.

اهم موانع و راهکارهای رونق تولید در صنعت برق کشور عبارتند از:

چالش های فرابخشی:

۱- تحریم ها و مشکلات ناشی از آن.

۲- توقف پروژه های حوزه صنعت برق.

۳- نبود ثبات در مقررات صادرات و واردات.

۴- عدم مدیریت تامین نهاده های تولید در صنعت برق.

چالش های بخشی:

۱- مکانیسم نامناسب قیمت گذاری برق در کشور.

۲- رکود در بازار ناشی از کاهش سرمایه گذاری در زیرساخت های برق.

۳- عدم تمایل و بکارگیری تجهیزات ساخت داخل صنعت برق.

۴- نبود امکانات آزمون استاندارد برای برخی کالاهای تولیدی در صنعت برق.

- ۵- قراردادهای یکجانبه وزارت نیرو با سازندگان تجهیزات برق.
- ۶- پایین بودن حقوق ورودی تجهیزات برق دارای مشابه تولید داخل.
- ۷- مشکلات پیش روی صادرات خدمات فنی و مهندسی.

راهکارهای رونق بخشی حوزه صنعت برق کشور:

- ۱- اصلاح اقتصاد برق.
- ۲- ایجاد سهولت کسب و کار.
- ۳- تحریک تقاضا و خرید تجهیزات تولیدی صنعت برق داخل
 - اجرای مؤثر قانون حداکثر استفاده از توان داخل و خرید از کالاهای ساخت داخل.
 - توسعه صادرات تجهیزات صنعت برق.
 - توسعه بازارهای صادراتی برای کالاها و خدمات دانش پایه.
- ۴. تقویت عوامل تولید (کار و سرمایه):
 - اصلاح رژیم حقوقی و قراردادی.
 - پرداخت مطالب بخش خصوصی.
 - رفع موانع دسترسی به مواد اولیه.
 - بهبود مقررات و تسهیل امور و رویه‌های گمرکی.

اهم چالش‌های محیط کسب و کار و رونق تولید در حوزه صنایع ماشین سازی عبارتند از:

- ۱- کمبود نقدینگی در تأمین مایحتاج تولید.
- ۲- عدم امکان خرید اقلام خارجی در موارد الزام مشتریان و افزایش قیمت‌های تصاعدی این اقلام.
- ۳- عدم امکان همکاری شرکت‌های خارجی در مشارکت مناقصات و ظرفیت تولید.
- ۴- کاهش شدید بودجه عمرانی کشور و کاهش مناقصات و ظرفیت تولید.
- ۵- تمایل نهادهای بالادست از قبیل شرکت نفت، گاز، پتروشیمی، پالایشگاه‌ها به تأمین نیازهای خود از خارج کشور علیرغم تأکید و ابلاغ دولت و تصویب مجلس مبنی بر ممنوعیت تأمین کالاهای خارجی که امکان تولید داخل و مشابه داخلی دارند. به دلیل عدم نظارت کافی همواره این موضوع منجر به تحمیل بار مالی سنگین، خروج ارز از کشور و هدر رفت فرصت‌های پروژه ایی و حذف شرکت‌های داخلی شده است.
- ۶- عدم برنامه ریزی و نظارت دقیق دولت با محوریت سازمان برنامه و بودجه جهت حمایت از تولیدات داخلی.

- ۷- بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات).
- ۸- رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات.
- ۹- افزایش بی رویه نرخ ارز و افزایش قیمت حامل‌های انرژی.
- ۱۰- اختصاص بودجه و منابع بسیار محدود به بخش توسعه و عمران (طرح‌های عمرانی) از طرف دولت در بخشهای تولیدی و به خصوص در شرکتهایی که در تولید محصولات سفارشی و خاص فعالیت دارند.
- ۱۱- عدم اختصاص تسهیلات بانکی و ارزی با بهره پایین و استهلاک درازمدت به صنایع و بخشهای تولیدی.

اهم چالش‌های محیط کسب و کار و رونق تولید واحدهای تولیدی از دیدگاه انجمن صنفی کارفرمایان کارخانجات ماکارونی به شرح زیر است:

- ۱- در حال حاضر اصلی‌ترین مشکل واحدهای تولیدی با توجه به افزایش غیرمعمول قیمت مواد اولیه و قطعات یدکی و هزینه‌های سربار در تولید، کمبود شدید نقدینگی است. تأمین نقدینگی در شرایط فعلی که تورم همراه با رکود حاکم بر بازار از توان آنها خارج می‌باشد و نرخ تهیه پول از طریق سیستم بانکی در صورتی که ضوابط و مقررات حاکم بر بانک را هم بپذیریم (حال حاضر برای خیلی از واحدها غیرممکن می‌باشد) با توجه به نرخ بهره بیش از ۲۰٪ قابل اجرا نبوده و بهای تمام شده محصول را به شدت افزایش می‌دهد که این امر امکان رقابت در بازارهای داخلی و صادرات را از بین می‌برد.
- ۲- تأمین مواد اولیه از بازارهای خارجی با توجه به محدودیت‌های موجود ناشی از تحریم، بسیار مشکل شده و به ناچار واحدهای تولیدی از مواد اولیه درجه سه از کشورهای جنوب شرقی آسیا بخصوص چین اقدام به واردات نموده که باعث کاهش شدید کیفیت محصول تولیدی آنان می‌گردد.
- ۳- فرایند انتقال پول به خارج از کشور برای تهیه مواد اولیه صرفنظر از مدت زمان طولانی، ریسک آن را بشدت افزایش داده و هزینه جابه جایی پول هم به قیمت تمام شده اضافه می‌گردد.
- ۴- موضوع محدودیت‌های موجود در صادرات محصولات در مورد برگشت ارز، قیمت فروش، هزینه‌های صادرات (حمل و نقل داخلی - خارجی) ناشی از عدم همکاری کشتی‌های خارجی و تحمیل هزینه اضافی برای انتقال کالا به بنادر در کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس نیز خود به معضل بسیار بزرگ در مسیر صادرات واحدهای تولیدی تبدیل گردیده است.
- ۵- عدم امکان دریافت ارز از خریداران کشورهای افغانستان و عراق.
- ۶- مشکل پیمان سپاری و عدم امکان اجرای بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی در این رابطه.

- ۷- تعیین قیمت پایه صادرات بصورت غیرواقعی و بدون در نظر گرفتن بهای تمام شده و قیمت رقبای سایر کشورها در بازارهای هدف (عدم احتساب هزینه های مبادله).
- ۸- عدم وجود معافیت و تشویق های صادراتی در کشور برای صادرکنندگان واقعی.
- ۹- اجرای بد قانون مالیات ارزش افزوده و درگیر نمودن واحدهای تولیدی به جای مصرف کننده نهایی در اخذ مالیات بخاطر ناتوانی دولت در اجرای کامل و درست این قانون.
- ۱۰- تعیین تعرفه های وارداتی برای مواد اولیه و کالاها به صورت واقعی و منطقی.
- ۱۱- مراحل بسیار سخت اخذ مجوزهای موردی برای واردات و صادرات و ...
- ۱۲- تغییرات پی در پی مقررات از سوی دولت برای صادرات و واردات کالا(بی ثباتی در قوانین و مقررات در تعارض با ماده ۲۴ قانون بهبود محیط کسب و کار).
- ۱۳- مشکلات واحدهای تولیدی برای تسویه حساب با بیمه تأمین اجتماعی و رجوع به حسابهای گذشته و سوء استفاده از اختیارات قانونی برای حسابرسی و مطالبه از کارفرما توسط سازمان تأمین اجتماعی.
- ۱۴- مداخلات دستگاههای نظارتی دولت از جمله سازمان حمایت در امر قیمت گذاری خارج از وظایف و اختیارات قانونی.
- ۱۵- مشکلات کارخانجات تولیدی با مجموعه شبکه های زنجیره ای و تحمیل نظرات این شبکه ها به تولیدکننده در امر اخذ تخفیفات، اعطای امتیازات غیرمعمول مانند استخدام نیروی کار در این فروشگاهها و پرداخت کلیه هزینه های مربوطه تنظیم قراردادهای کاملاً یکطرفه و دریافت تخفیفات غیرمعمول و عدم پرداخت وجوه کالای خریداری شده به تأمین کننده.
- ۱۶- مشکلات با وزارت امور اقتصادی و دارایی در رابطه با موضوع مالیات عملکرد و چگونگی رسیدگی و توافق نهایی برای تعیین رقم و پرداخت آن.
- ۱۷- بی ثباتی نرخ ارز.
- ثبات در در بازار می تواند مانع از تأثیر روانی در روند افزایش کاذب قیمت مواد اولیه و کالاها گردد. تولیدکننده بیشترین لطمه را در بی ثباتی نرخ ارز بخصوص در صادرات متحمل خواهد شد.
- ۱۸- واردات کالاهای مشابه تولید داخل کشور به صورت رسمی و قاچاق، تهدید جدی برای تولیدکننده در شرایط فعلی کشور (تعمیق رکود و تشدید تحریم ها) محسوب می شود.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید از دیدگاه انجمن شرکت های هواپیمایی ایران در قالب سه حوزه چالش های اجرایی، قضایی و تقنینی به شرح زیر است:

الف - چالش های اجرایی

- ۱- عدم اجرای کامل آزادسازی در شبکه پروازی.
- ۲- وضع تعرفه و عوارض های متعدد بر روی بلیط (عوارض شهرداری، عوارض هلال احمر، عوارض فرودگاهی و عوارض ایمنی).
- ۳- دلاری بودن تعرفه های عوارض فرودگاهی.
- ۴- ورود سازمان حمایت و تعزیرات حکومتی به نرخ گذاری بلیط هواپیما، علیرغم آزادسازی نرخ براساس قانون برنامه پنجم و مصوبه شورای عالی هواپیمایی.
- ۵- وارد کردن زیان بیش از ۱۰۰۰ میلیاردی به شرکت ها بابت پروازهای تکلیفی و با نرخ های تکلیفی و عدم همکاری وزارت اقتصاد در پرداخت خسارت مذکور.
- ۶- وارد کردن خسارت بیش از ۶۰۰ میلیارد تومان به شرکت های هواپیمایی بابت توقف ۲۳ فرود هواپیمای توپولف و لزوم جبران خسارت مذکور توسط دولت.
- ۷- عدم حمایت مناسب از بخش خصوصی صنعت هواپیمایی.
- ۸- مقررات سخت گیرانه صندوق توسعه ملی و عدم امکان استفاده از تسهیلات صندوق مذکور.
- ۹- عدم تخصیص ارز نیمائی و ارز نقدی مورد نیاز شرکت ها.
- ۱۰- عدم تمکین سازمان تأمین اجتماعی به مصوبه شورای گفتگو درخصوص عدم لزوم حسابرسی اسناد سال های قبل.
- ۱۱- اخذ عوارض و حقوق گمرکی و مالیات بر ارزش افزوده برای قطعات، لوازم و اجزاء اصلی هواپیما.
- ۱۲- فروش سوخت به هواپیماهای باری و هلیکوپتری کشور با نرخ فوب خلیج فارس.
- ۱۳- اخذ مالیات بر ارزش افزوده از هواپیماهای ورودی علیرغم معافیت مطروحه در بند ظ ماده ۱۱۹ قانون گمرکی.

ب - چالش های قضایی

- ۱- تشکیل پرونده های کیفی برای مدیران و مسئولین ایستگاههای شرکت های هواپیمایی بابت تأخیر پروازها.
- ۲- عدم استفاده از کارشناسان خبره صنعت و سازمان هواپیمائی کشوری در رسیدگی به پرونده های صنعت در مراجع قضایی.

- ۳- عدم پذیرش حاکمیت سازمان بر صنعت حمل و نقل هوایی.
- ۴- ورود مراجع مختلف قضائی به مسائل صنعت.
- ۵- عدم همکاری مناسب قوه قضائیه در موضوع پیاده نشدن مسافران از هواپیما.
- ۶- صدور احکام و الزامات مالایطاق از جمله اعزام مسافران به هتل با توجه به نبودن هتل در اطراف فرودگاه به هنگام تأخیر پرواز.
- ۷- وجوه نگاه متهم نگری در برخی از مراجع قضائی نسبت به مدیران شرکتهای.
- ۸- عدم اشراف برخی از مسئولین قضائی نسبت به مسائل صنعت هواپیمایی.

ج - چالش‌های تقنینی

- ۱- وضع قوانین محل کسب و کار (قانون هلال احمر، ارزش افزوده، عوارض شهرداری).
- ۲- فشار نمایندگان برای برقراری پرواز به برخی از فرودگاهها، علیرغم عدم وجود توجیه اقتصادی.
- ۳- سوالات پی در پی بابت مسائل صنعت هواپیمایی.
- ۴- عدم توجه به درخواستها و مشکلات صنعت در کمیسیونهای مختلف مجلس شورای اسلامی.

اهم چالش‌های محیط کسب و کار و رونق تولید در حوزه تجارت از دیدگاه شرکتهای تجاری به شرح زیر است:

- ۱- قوانین متعدد در زمینه واردات و صادرات که بخش اعظم آن در یکسال گذشته ابلاغ شده است.
- ۲- تغییر در تصمیمات اتخاذ شده که موجب سردرگمی و عدم امکان برنامه ریزی صحیح توسط فعالان اقتصادی می‌گردد.
- ۳- عدم هماهنگی مناسب دستگاههای اجرائی مانند گمرک، بانک مرکزی و همچنین نهادهای مجوز دهنده مانند وزارت بهداشت، صنایع و ...
- ۴- موانع پیش روی صادرکنندگان از بابت مقررات مربوط به تعهد ارزی کالای صادراتی و ارزش‌گذاری.
- ۵- دشواری پیش روی فعالان اقتصادی از بابت واردات خدمات، گارانتی قطعات و نمونه.
- ۶- زمان بر بودن برخی از فرآیندها به منظور ثبت سفارش، کارشناسی، تخصیص ارز و ...

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید از دیدگاه اتحادیه تولیدکنندگان و صادرکنندگان محصولات معدنی ایران عبارتند از:

- ۱- علت العلل فضای غبارآلود کسب و کار، دخالت مستقیم و زائد دولت در تمام ارکان اقتصاد کشور است.
 - ۲- وضع ناآگاهانه سیاستهای حمایت از تولید در سه دهه گذشته، ممانعت از جریان داشتن ساز و کار بازار آزاد.
 - ۳- نبود برنامه مشخص در بخش های مختلف کشور.
- هیچگونه برنامه جامعی برای توسعه هدفمند در هیچ یک از بخش های اقتصادی کشور وجود ندارد.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید از دیدگاه انجمن تولیدکنندگان و صادرکنندگان محصولات بیوتکنولوژی پزشکی ایران عبارتند از:

- ۱- ثبت سفارش های شرکتها، طبق قوانین جدید جهت تأیید به مراجعی نظیر وزارت صنایع ارجاع داده می شوند که این موضوع نه تنها هیچ کمکی در تسریع روند ثبت سفارش ها ایجاد نمی کند، بلکه منجر به تأخیر در روند تأیید ثبت سفارش و تخصیص ارز، حواله به ذی نفع، تأمین و ترخیص کالا شده است.
- ۲- با توجه به اینکه این شرکتها دانش بنیان می باشند و از طرفی بیشتر تولید مواد اولیه دارویی توسط خود شرکت انجام می شود و در جهت تولید مواد اولیه دارویی، نیازمند واردات مواد و تجهیزات متعددی می باشد که برخی از آنها در اولویت اول قرار نمی گیرند و نظر به اینکه تأمین ارز نیما با تأخیر بسیار زیاد انجام می شود، لذا باعث ابطال ثبت آماری، مواجه با نوسانات نرخ ارز، عدم دریافت کد رهگیری منشأ ارز و نهایتاً تأخیر فراوان در ترخیص این نوع کالاها می شود.
- ۳- با توجه به تغییرات اولویت کالایی تعرفه ها، ثبت سفارشات که نزد بانک بوده و تخصیص ارز نیز شده اند، در برخی موارد نیاز به ویرایش دارند که پس از ویرایش، تمامی پرونده ها می بایست مجدداً از ابتدا انجام گیرد. این موضوع باعث تأخیر در ترخیص کالا می شود. لذا پیشنهاد می گردد ثبت سفارشات که به مرحله خرید ارز و حواله رسیده اند، مشمول تغییر اولویت کالایی نشوند.
- ۴- با توجه به کمبود ارز یورو، به ناچار مجبور به تغییر واحد ارز ثبت سفارش می شویم که باعث افزایش کارمزد و تأخیر در تأمین مالی و حواله خواهد شد و این موضوع متعاقباً موجب تأخیر در ترخیص می شود.
- ۵- به علت مشکل فراوان سامانه ای در سایت سامانه جامع تجارت ایران و قطعی مداوم، تمام پرونده های اخذ مجوزهای لازم جهت ترخیص با تأخیر مواجه می شوند.

- ۶- با توجه به تولیدی و دانش بنیان بودن شرکت‌ها می‌بایستی از پرداخت حقوق و عوارض گمرک به طور کل معاف شوند که در حال حاضر تنها برخی از تعرفه‌ها از معافیت برخوردارند.
- ۷- با توجه به مجوزهای صادره از وزارت محترم بهداشت در اکثر موارد دیده می‌شود که گمرکات مجوزهای صادره را قبول ندارند و کالاهای استریل و حساس دارویی را به آزمایشگاه فرستاده که این امر باعث کندی در ترخیص و بعضی اوقات باعث خارج شدن مواد از حالت استریل می‌شود.
- همچنین بارها درخصوص کالاهایی که طبق قوانین واردات و صادرات مشمول اخذ مجوز از وزارت بهداشت نمی‌باشند، براساس نظر شخصی کارشناس، ارجاع به وزارت بهداشت شده که بسیار باعث تأخیر در روند ترخیص می‌شود. لذا باید تمهیداتی اتخاذ شود که کالاهای دارویی با توجه به مجوز وزارت بهداشت، بدون هیچ گونه توقف در گمرک، مستقیم به کارخانه‌های تولیدی ارسال شوند که این امر باعث تسریع در امر تولید خواهد شد.
- ۸- اغلب داروهای پیشرفته مورد نظر شرکت‌های داروسازی دانش بنیان در فهرست داروهای رسمی ایران موجود نیست. با توجه به تعطیلی غیررسمی شورای بررسی و تدوین داروهای ایران در سازمان غذا و دارو، عملاً ورود این داروهای جدید به فهرست رسمی غیرممکن شده است.
- ۹- عدم قیمت‌گذاری صحیح و مناسب داروهای بیوتکنولوژی.
- ۱۰- تأخیر در پاسخدهی و بروکراسی زیاد در سازمانهای مرتبط.
- ۱۱- مشکل تأمین قطعات یدکی تجهیزات و دستگاه‌های خط فیلینگ (متعهد نبودن شرکت‌های طرف قرارداد به دلیل تحریم‌ها).
- ۱۲- عدم وجود ثبات در کیفیت مواد اولیه مورد استفاده در چاپ اقلام بسته بندی دارو به دلیل مشکلات ارزی و بازرگانی موجود، کاغذ و مقوا با مشخصات و کیفیت خاص که در بازار موجود نیست.
- ۱۳- مدت زمان رفع تعهد خریدهای خارجی از زمان خرید ۹ ماه می‌باشد. تأمین‌کنندگان خارجی به دلیل کوتاه بودن تاریخ مصرف مواد اولیه، آنها را در انبار نگهداری نمی‌کنند و بنا به سفارش شرکتها شروع به تولید می‌نمایند. با عنایت به مورد فوق مدت زمان دریافت سفارش و فرایند تولید و ارسال مواد توسط تأمین‌کنندگان خارجی در بسیاری اوقات بیشتر از ۹ ماه طول می‌کشد.
- ۱۴- نرخ بهره اعلامی توسط بانک مرکزی جهت اعطای وام به واحدهای تولیدی ۱۸ درصد اعلام شده است. اما بانکها عملاً با مسدود کردن ۱۰ تا ۲۰ درصد از اصل وام، نرخ بهره تعیین شده توسط بانک مرکزی را رعایت نمی‌کنند.
- ۱۵- به دلیل دیرکرد وزارت بهداشت در پرداخت بدهی خود به داروخانه‌ها و شرکتهای پخش، دوره وصول مطالبات شرکت افزایش می‌یابد. این امر باعث می‌شود چرخه عملیاتی شرکت افزایش یافته و احتیاج به سرمایه در گردش بیشتر گردد.

۱۶- طولانی بودن زمان اخذ مجوز نمونه.

در سال گذشته اخذ این مجوزات ۲ الی ۳ روز بوده است ولی امسال حدود ۱۰ روز کاری زمان می برد و این باعث زمان بر بودن پروسه ترخیص شده است.

۱۷- طولانی بودن مدت تأیید مجوزهای ثبت سفارش از سوی سازمان صنعت و معدن و تجارت استان تهران.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در صنعت لوله و اتصالات پی وی سی از دیدگاه انجمن تولیدکنندگان لوله و اتصالات پی وی سی عبارتند از:

۱- یکی از اصلی ترین مشکلات در حوزه تخصصی انجمن تولیدکنندگان لوله و اتصالات پی وی سی و سایر صنایع مشابه یا وابسته به این صنعت، عدم توازن در عرضه و تقاضای محصولات و مواد اولیه پلیمری در کشور است.

۲- ریشه اصلی ناکارآمدی واحدهای صنایع تکمیلی در میزان عرضه مواد اولیه، عدم توازن در عرضه و تقاضا و بطور غیرمتناوب غیررقابتی بودن قیمت‌ها در مقایسه با بازارهای جهانی با توجه به قیمت توزیع این مواد، علیرغم برخورداری از این موهبت الهی و منابع پتروشیمی در کشور بوده است. در این حوزه، کشور از سیستم رگولاتوری بسیار ضعیفی رنج می‌برد و در وضعیت کنونی دچار شبه انحصار شده است.

۳- نکته مهم دیگر اینکه در کشور حمایت از تولید و حمایت از صنایع با نگاه ایجاد واحدهای صنعتی جدید) همراه است در حالی که در بیشتر کشورهای موفق، مدل‌های حمایتی براساس مدل توسعه ای (تقویت واحدهای موجود) است. بر همین اساس به نظر می‌رسد توجه به بهبود تأمین مالی صنایع باید در مدل توسعه ای بیشتر فعال شود تا بتواند باری از دوش صنایع بردارد و موانع تولید را رفع نماید.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در صنعت بیمه کشور از دیدگاه انجمن صنفی شرکتهای نمایندگی بیمه عبارتند از:

۱- دلیل اصلی مانع در توسعه و تولید در صنعت بیمه کشور، ضعف دانش فنی و مدیریتی مدیران و شبکه فروش بیمه در کشور است.

۲- در بخش بیمه‌های مسئولیت، داشتن بیمه نامه و یا حتی نداشتن آن منجر به احکامی می‌شود که مسئولیت خسارات ناشی از بی احتیاطی زیان‌دیده اکثراً به عهده کارفرما و در نهایت شرکت بیمه‌گذار

کارفرما قرار می‌گیرد که می‌توان در این خصوص با هماهنگی قوه قضائیه و نیروی انتظامی این بخش بیمه ای را به نحوی مناسب مدیریت نمود.

۳- از دیگر عوامل عدم توجه ناظر عالی به وظایف اصلی خود در صنعت بیمه کشور می‌باشد چرا که نظارت ناظر عالی به دخالت در روش‌های بیمه ای تغییر یافته و حتی در برخی مواقع منافع بیمه شدگان را به چالش می‌کشد از جمله در بیمه نامه‌های شخص ثالث، خسارات مالی زبان دیدگان که با قانون اخیر با قیمت‌گذاری غیرحرفه ای ارزش اتومبیل با قیمت متعارف به میزان نصف دپه یک مرد مسلمان تعیین و مبنای پرداخت خسارت قرار گرفته است.

۴- از عوامل بازدارندگی، عدم همراهی ستادهای بیمه ای و عدم همراهی با شبکه فروش است چرا که نیازهای بیمه ای بازار کشور توسط شبکه فروش شناسایی و رصد می‌گردد و در مقابل ستاد بیمه به علت ضعف دانش فنی، پاسخگوی نیازهای جدید بیمه ای این گروه نمی‌باشد.

۵- آخرین دلیل بازدارندگی در توسعه، عدم آموزش در کشور است که می‌توان آنرا در دو شکل کلاسیک (آموزش از دبستان یا دوره‌های عالی دانشگاهی) و آموزش‌های دوره ای صنعت بیمه توسط بیمه مرکزی و شرکت‌های بیمه به اجرا گذارد و می‌توان برای این صنعت، کانال رادیویی و تلویزیون جداگانه با هزینه ناظر عالی (بیمه مرکزی) جهت آموزش آحاد جامعه به وجود آورد تا بتوان به بهترین شکل جامعه را از خدمات بیمه آگاه نمود.

اهم چالش‌های محیط کسب و کار و رونق تولید در صنعت حمل و نقل دریایی از دیدگاه

اتحادیه مالکان کشتی ایران به شرح زیر است:

- ۱- افزایش نظام گسیخته نرخ سوخت کشتیها.
- ۲- افزایش نامتعارف هزینه‌های تعرفه بندری کشتی.
- ۳- تفاوت مظنه بین ارز نیمایی و ارز بازار آزاد.
- ۴- هزینه‌های هنگفت تأمین قطعات یدکی کشتیها.
- ۵- عدم پرداخت به موقع خسارتهای وارده به کشتیها توسط شرکتهای بیمه ای.
- ۶- اخذ مالیاتهای نامتعارف.
- ۷- مشکلات مربوط به نیروی انسانی بر روی کشتی و رعایت حقوق پرسنل و بیمه تأمین اجتماعی.
- ۸- اعمال تحریمها و ایجاد مشکلات عدیده در حوزه حمل و نقل دریایی.

اهم چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید در بخش خدمات بندری از دیدگاه انجمن پایانه داران بنادر ایران عبارتند از:

- ۱- عدم بروز رسانی تعرفه های کنونی خدمات بندری که در سال ۸۲ تعیین و ابلاغ گردیده است.
- ۲- شوک ناگهانی ناشی از افزایش ارزش دلار، شرکت های فعال در محوطه های بندری کشور را که تمامی هزینه های جاری و سرمایه ای در بخش تعمیر و نگهداری تجهیزات بندری، تهیه و تأمین قطعات و لوازم یدکی و مصرفی (اعم از روغن، لاستیک، فیلتر و ...) و همچنین خرید ماشین آلات و تجهیزات را با استفاده از ارز آزاد تأمین می کنند، با چالشی جدی مواجه ساخته است.
- ۳- کاهش قابل توجه واردات، صادرات و ترانزیت و به تبع آن کاهش فعالیت در بخش کالاهای متفرقه و جنرال کارگو، کانتینری و نفتی تا حد ۶۰ درصد حجم عملیات در ماههای جاری در مقایسه با دوره های مشابه قبل.
- ۴- الزامات قراردادی مبنی بر تداوم بکارگیری نیروهای کارگری که اغلب بسیار فراتر از تعداد نیروهای مورد نیاز با توجه به ترافیک فعلی و رو به نزول کالا و کانتینرهاست.
- ۵- عدم پایبندی سازمان امور مالیاتی کشور در تمکین از قانون و آیین نامه های اجرایی آن.
- ۶- افزایش هزینه های بیمه تأمین اجتماعی و اعلام هزینه های بی مورد توسط ادارات کل بیمه تأمین اجتماعی برای شرکت های سرمایه گذار.

راهکارها:

- ۱- تصویب تعرفه پیشنهادی انجمن به نمایندگی از کلیه شرکتهای فعال در بنادر کشور و اعمال نرخ تسعیر آن بر مبنای نرخ ارز نیما.
- ۲- حذف مالیات بر درآمد و مالیات بر ارزش افزوده کلیه شرکتهای سرمایه گذار بندری مربوط به کالاهای جنرال کارگو، غلات، کانتینرهای نفتی در بنادر در زمان تحریم.
- ۳- معافیت از پرداخت ۵۰٪ حق بیمه سهم کارفرما کلیه شرکتهای سرمایه گذار.
- ۴- معافیت کامل از پرداخت هزینه موضوع ماده ۳۸ قانون تأمین اجتماعی بر کلیه فعالیتهای دریایی و بندری.
- ۵- کاهش تعرفه های آب، برق و سوخت.
- ۶- تخصیص ارز دولتی برای خرید تجهیزات، تأمین قطعات یدکی و مواد مصرفی سوبسیددار اعم از لاستیک، روغن، فیلتر و ...

اهم موانع و راهکارهای رونق تولید در صنعت کفش از دیدگاه جامعه مدیران و متخصصین
صنعت کفش ایران عبارتند از:

ردیف	عنوان مشکلات	راهکارهای پیشنهادی جامعه صنعت کفش به منظور رفع مشکلات
۱	کمبود و افزایش بی‌رویه قیمت مواد اولیه	<ul style="list-style-type: none"> - تسهیل در واردات مواد اولیه مورد نیاز صنعت کفش - ایجاد زیرساخت‌های لازم به منظور بومی سازی و تولید مواد اولیه وارداتی در داخل کشور - نظارت صحیح در عرضه مواد اولیه توزیع شده در بورس - جلوگیری از صادرات مواد اولیه مورد نیاز صنعت کفش همچون پوست خام سنگین، کراست، چرم، روغن DOP - تعیین صحیح حقوق گمرکی به نحوی که مواد اولیه مورد نیاز صنعت به راحتی وارد و به سختی از کشور خارج شوند.
۲	کاهش سرمایه در گردش تولیدکنندگان	<ul style="list-style-type: none"> - واگذاری تسهیلات بانکی با حداقل سود دریافتی و در اقساط بلندمدت به تولیدکنندگان
۳	دریافت ۳۵٪ سپرده بانکی در هنگام ثبت سفارش از تولیدکنندگان	<ul style="list-style-type: none"> - حذف دریافت سپرده بانکی در هنگام ثبت سفارش و در صورت نیاز به صورت دریافت ضمانت، پروانه بهره برداری و با جواز فعالیت تولیدکننده به عنوان ضمانت.
۴	قانون لزوم برگشت ارز حاصل از صادرات	<ul style="list-style-type: none"> - لغو دستورالعمل ضرورت برگشت ارز حاصل از صادرات - امکان انجام مبادلات ریالی با تجار کشورهای عراق و افغانستان - کاهش میزان ارز برگشتی حاصل از صادرات
۵	وجود بروکراسی فراوان در سازمانهای دولتی	<ul style="list-style-type: none"> - حذف بروکراسی و تسهیل در انجام امور مربوط به تولیدکنندگان
۶	مشکلات دارایی (مالیات بر درآمد)	<ul style="list-style-type: none"> ایجاد تسهیلات برای تولیدکنندگان شامل: - کاهش میزان مالیات بر درآمد دریافتی از ۲۵٪ به حداکثر ۱۰٪

	مالیات بر ارزش افزوده)	<p>- حذف دریافت مالیات ارزش افزوده از تولیدکنندگان و دریافت آن از مصرف کننده نهایی و یا با دریافت مالیات بر ارزش افزوده از تولیدکنندگان به روش جاری، وظیفه دریافت مالیات بر ارزش افزوده از فروشندگان مواد اولیه توسط تولیدکنندگان از ایشان سلب شود. (در حال حاضر اداره دارایی از تولیدکنندگان شناسنامه دار به عنوان مأموران دریافت مطالبات خود از فروشندگان مواد اولیه استفاده می‌نماید).</p> <p>- بخشش جرایم و تقسیط درازمدت بدهی‌هایی مالیاتی تولیدکنندگان</p>
۷	مشکلات بیمه اجتماعی	<p>ایجاد تسهیلات برای تولیدکنندگان شاغل</p> <p>- کاهش حق سهم بیمه پردختی کارفرما از ۲۳٪ به حداکثر ۱۰٪</p> <p>- بخشش جرایم و تقسیط درازمدت بیمه های تولیدکنندگان</p>
۸	قوانین دست و پاگیر محیط زیست	<p>- با توجه به اینکه صنعت کفش جزء صنایع آلاینده نمی‌باشد می‌بایست محیط زیست از ایجاد موانع بر سر راه تولید این صنعت خودداری نماید.</p>

اهم چالش‌ها و راهکارهای رونق تولید در صنعت لوازم خانگی کشور از دیدگاه انجمن صنایع لوازم خانگی ایران عبارتند از:

ردیف	چالش پیش روی بخش تولید	راهکار کوتاه مدت	راهکار میان مدت	راهکار بلندمدت
۱	تحریم	اقدام سریع و فوری در به نتیجه رساندن حواله‌های ارزی و ترخیص خریدهای خارجی که تا این تاریخ انجام شده است	عقد توافق نامه‌های تجاری و تفاهم نامه‌های ترجیحی با کشورهای مهم	مذاکرات بین المللی در جهت تأمین مواد اولیه و قطعات از طریق کشورها و شرکتهای واسط

	وارداتی و صادراتی			
۲	تأمین مواد اولیه کارخانجات صنعتی - تولیدی	اولویت دادن به تأمین قطعات و مواد اولیه واحدهای صنعتی - تولیدی	مجوز وادرات بدون منشأ ارز، بدون سقف و بدون تعداد دفعات	بومی سازی ساخت قطعات و مواد اولیه مهم و استراتژیک
۳	تأمین سرمایه در گردش کارخانجات	تخصیص سهمی خاص از تسهیلات بانکی به تولید در اسرع وقت	سرعت بخشیدن به تأمین نقدینگی واحدها، توسط بانکها، بورس و یا صندوق توسعه ملی	گسیل سرمایه‌های سرگردان و نقدینگی موجود کشور برای سرمایه‌گذاری در بخش تولید
۴	نرخ بالای سودهای بانکی در بخش تولید	کاهش نرخ بهره تسهیلات بانکی و وام‌های اعطایی در بخش تولید به عددهای یک رقمی	استفاده از منابع بازارهای سرمایه از جمله بورس برای کاهش میزان نرخ تسهیلات و استفاده از صندوق توسعه ملی به صورت شفاف در بخش صنایع	
۵	اخذ مالیات‌ها به ویژه مالیات بر ارزش افزوده از بخش تولید	توقف دریافت انواع مالیات‌ها تا رفع کامل بحرانهای متأثر از تحریم	اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده و اخذ آن توسط مصرف کننده نهایی	
۶	عرضه ناقص مواد اولیه داخلی و کمبود تأمین بسیاری از	اقدام ضرب العجل در تحویل کالاهای صنایع بالادستی به صنایع پایین دستی و انعقاد قراردادهای مستقیم فی مابین و پرهیز خرید از بورس کالا	جلوگیری از ایجاد هر نوع رانت و فساد به وسیله نظارت‌های لازم و با ایجاد زیرساخت‌های الکترونیکی در جهت تقویت موضوع نظارت	

		اقدام در داخل	
برگرداندن روحیه تولید و امید به آینده به پیکره تولید با ایجاد مشوقهای مالیاتی، حاشیه سود بالاتر و ...	مشارکت دادن بخش خصوصی در تصمیم گیریها و دادن تنفس بعد از هر مصوبه یا ...	جلوگیری از تصمیمات خلق الساعه و تصویب و یا اجرایی کردن هر نوع بخش نامه یا قانون و یا مصوبه جدید به مدت یکسال	۷ انگیزه تولید
تعامل بیشتر صنعت و بانک در جهت تأمین مالی و سرمایه در گردش واحدها با نرخهای پایین و دوره تنفس بالا	عدم تحمیل هزینههای اضافی به تولیدکننده مانند ۳۵ درصد وثیقه حواله‌های ارزی و ...	استهلاک اقساط بدهیها به منظور حمایت از تولید	۸ بدهیها و وثایق بانکی
ایجاد زمینه همکاری با برخی بانکهای اروپایی	تعامل با بانکهای واسط	خرید از طریق شرکتهای واسط	۹ انجام حواله ارزی به خارج از کشور
استفاده از کشورهای واسط برای بارگیری مجدد با شرکت‌های حمل و نقل ثالث برای بارگیری	استفاده از حق پرچم کشورهای مورد اطمینان و واسط	همکاری بسیار فعالتر شرکت کشتیرانی ج.ا.ایران با نرخهای توجیه پذیر	۱۰ حمل و نقل بین المللی
عدم کنترل نرخ ارز و اجازه تغییر آن با نرخ تورم	نوسان گیری موضعی نرخ ارز در جهت عدم	کنترل نرخ ارز به منظور جلوگیری از نوسانات مکرر و	۱۱ نوسانات نرخ ارز و عدم امکان پیش

	پرش ناگهانی قیمت نرخ ارز	افزایش چشم گیر آن برای دوره کوتاه مدت	بینی و برنامه ریزی آتی	
۱۲	تخصیص ارز یکی از پتروشیمی‌ها به صورت مستقیم برای صنعت لوازم خانگی	اختصاص مبلغ تعیین شده با ارز مشخص برای صنعت لوازم خانگی	کمبود ارز جهت خرید مواد اولیه و قطعات	
۱۳	سرمایه‌گذاری جدید در جهت ساخت قطعات جدید و یا سرمایه‌گذاری در جهت افزایش توان تولیدی بالفعل شرکت‌ها و افزایش ظرفیت‌های بالقوه تولید	افزایش منابع تأمین به صورت فعالیت دوشیفته یا سه شیفته	عدم امکان تأمین به موقع برخی قطعات از سوی قطعه سازان به دلیل دشواری تأمین مواد اولیه جهت تولید با دشواری تأمین مواد و قطعاتی که درصدی از آنها وابسته به واردات می‌باشد	
۱۴	به صورت اقدام فوری، حذف بوروکراسی پیچیده و زمان بر درون سازمانها، تأمین و تخصیص ارز مورد نیاز صنعتگران لوازم خانگی، حذف قوانین دست و پاگیر تولید از جمله موضوع مالیات‌ها، موضوع بیمه و مشکلات دارایی، ارائه تسهیلات ارزان قیمت به واحدها، تسهیل در امر صادرات با حذف تعهد پیمان سپاری و برگشت دستوری ارز، تسهیل در امر ترخیص کالاهای وارداتی و ...		عدم حمایت موثر دولت از تولیدکنندگان داخلی	
۱۵	با توجه به ماهیت مواد اولیه و قطعات وارداتی که صرفاً جهت تولید به کار می‌رود، افزایش درصد تلورانس وزنی و پولی قابل قبول درخواست		مشکل جدید بیشبرد یا	

گردد تا مشکلات کم اظهاری یا بیش اظهاری در اسرع وقت مرتفع شود.	کسری تخلیه‌های گمرکی در گمرکات	
در این خصوص اکیداً درخواست می‌شود تا اخذ مابه التفاوت با توجه شرایط موجود و دفاع از تولید، لغو و فشار مالی مذکور از دوش تولیدکنندگان برداشته شود.	اخذ مابه‌التفاوت نرخ ارز ۴۲۰۰ تومانی و نیمایی و اخذ مابه‌التفاوت نرخ‌های ارز نیمایی توسط بانک‌های عامل که دستورالعمل آن عطف به ماسبق شده‌است.	۱۶
در این خصوص درخواست می‌شود تا در جهت رقابتی نمودن صنعت بیمه و دفاع از حق انتخاب تولیدکنندگان برای بیمه محصولات فوق از اجبار به استفاده از بیمه‌های بانک عامل جداً خودداری گردد، علاوه بر اینکه چنین اجباری خلاف و غیرقانونی می‌باشد.	الزام شرکت‌ها به استفاده از بیمه‌های ایجاد شده توسط بانک‌های عامل برای بیمه محصولات وارداتی	۱۷

درخواست اقدام فوری و عاجل در جهت شناسایی عوامل موجود و برخورد قاطع و جدی با مورد مذکور	قاچاق گسترده لوازم خانگی با بیمه‌های رسمی از جمله بیمه ایران	۱۸
--	--	----

اهم چالش‌های محیط کسب و کار و رونق تولید در تجارت صنایع مواد غذایی از دیدگاه

انجمن واردکنندگان مواد غذایی و آشامیدنی به شرح زیر است:

- ۱- عدم امکان لگالایز نمودن اسناد توسط سفارتخانه‌های ج.ا. ایران در شرایط تحریم.
- ۲- اعمال هزینه‌های نامتعارف حق توقف بارهای دریایی (دموراژ).
- ۳- ایجاد محدودیت در صدور مجوز ورود مواد اولیه و افزودنیهای غذایی توسط وزارت صمت که باعث کمبود مواد اولیه مصرفی خطوط تولید صنایع غذایی و آشامیدنی و در نتیجه توقف تولید گردیده است.
- ۴- عدم تخصیص ارز کافی از سوی بانک مرکزی برای واردات مواد اولیه.
- ۵- اعمال کارمزد بسیار زیاد و کسر آن از اصل مبلغ حواله‌ها توسط بانکهای عامل بدون توجیه و یا مستندات قانونی.

اهم چالش‌های محیط کسب و کار و رونق تولید در صنعت تجهیزات کارخانه‌های آب شیرین

کن‌ها از دیدگاه انجمن شرکت‌های آب شیرین کن‌ها به شرح زیر است:

- ۱- عدم اجرای صحیح مفاد ماده ۱۲ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آنها در امر صادرات.
- ۲- عدم تخصیص ارز ترجیحی (دولتی) به ماشین آلات و تجهیزات خط تولید کارخانه‌های آب شیرین کن.
- ۳- پرداخت با تأخیر صورت حساب‌های فروش آب و ارائه اسناد خزانه اسلامی مدت دار جهت پرداخت بخشی از مطالبات معوق.
- ۴- ممنوعیت ورود و یا نامتناسب بودن تعرفه واردات تجهیزات و ماشین آلاتی که مشابه ساخت داخل ندارند.

اهم چالش‌های رونق تولید در صنعت حمل و نقل ریلی کشور از دیدگاه انجمن صنفی شرکت‌های حمل و نقل ریلی و خدمات وابسته عبارتند از:

- ۱- تخصیص ناکافی بودجه به منظور توسعه و نگهداری زیرساخت ریلی.
- ۲- عدم تعادل در واگذاری یارانه‌ها و تسهیلات به حمل و نقل‌های ریلی و جاده ای توسط دولت.
- ۳- عدم حمایت کافی دولت برای فراهم آوردن تسهیلات با بهره پایین برای خرید ناوگان از داخل کشور.
- ۴- عدم واگذاری برخی از امور تصدی‌گری عمده به بخش خصوصی توسط راه آهن با وجود تصریح آن در قوانین و مقررات بالادستی.
- ۵- نبود رگولاتوری بی طرف در سطح وزارتخانه راه و شهرسازی برای نظارت بر فعالیت‌های راه آهن و شرکت‌های خصوصی حمل و نقل ریلی.
- ۶- نبود ظرفیت کافی شبکه ریلی (به لحاظ یک خطه بودن برخی مسیرهای پرتقاضا و پرتردد) و عدم سرمایه‌گذاری دولت در آن بخش.
- ۷- سرمایه‌گذاری از محل منابع عمومی در احداث برخی مسیرهای ریلی با نگرش‌های صرفاً سیاسی و بهره‌وری پایین.
- ۸- عدم حمایت کافی دولت از ارائه یارانه به بخش ریلی مسافری در مقایسه با خودروهای شخصی.
- ۹- ضعف سرمایه‌گذاری ملی در راه‌اندازی مراکز لجستیک.
- ۱۰- عدم سیاست‌گذاری مناسب دولت در ابعاد مختلف در جذب بار ترانزیت ریلی از کشورهای مختلف.
- ۱۱- عدم توجه کافی نظام قیمت‌گذاری دولتی به وضع تعرفه‌های مناسب در حمل و نقل ریلی مسافری.
- ۱۲- بوروکراسی کند و متمرکز راه آهن به عنوان نماینده دولت.

اهم موانع و راهکارهای رونق تولید و صادرات فرآورده‌های نفتی واحدهای پایین دستی پالایشی از دیدگاه انجمن تولیدکنندگان حلال‌های هیدروکربنی ایران به شرح زیر است:

۱- سیاست بازگشت ارز

راهکار:

پیشنهاد گشایش صندوق ریالی جهت واریز مبالغ رقابت شده در بورس و پیشنهاد جبران ارز صادراتی گران حاصل از صادرات فرآورده نفتی از محل مابه‌التفاوت دریافت شده در صندوق در زمان فروش به واردکننده.

۲- بررسی غیرشفاف و سلیقه‌ای کارگروه تشخیص ماهیت فرآورده‌های نفتی

راهکار:

تدوین آیین‌نامه و ایجاد وحدت رویه جهت بررسی پرونده‌ها مطابق استانداردهای فنی.

۳- کد استانداردسازی فرآورده

راهکار:

امکان برقراری خوداظهاری و عدم نیاز به استانداردسازی برای تمام محموله‌ها و بررسی اسناد خرید مواد اولیه غیربارانه‌ای و تأیید شده در سامانه ثامن.

۴- دستورالعمل ماده ۴۵ آیین‌نامه اجرائی مواد ۵ و ۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز

راهکار:

الزام وزارت نفت به تأیید دستورالعمل (با توجه به اینکه موارد اصلاحی با حضور نماینده وزارت نفت تهیه گردیده است) و ابلاغ هر چه سریع‌تر آن به دستگاههای ذیربط.

۵- عرضه خوراک در بورس

راهکار:

تخصیص خوراک به میزان مشخص و فرمول تعیین شده به واحدهای دارای پتانسیل و شرایط احراز شده و پس از آن برقراری عرضه اختصاصی در بورس در جهت شفافیت.

۶- رقابت نابرابر عرضه فرآورده نفتی توسط شرکت پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی

راهکار:

امکان فروش کلیه فرآورده‌ها صرفاً توسط بخش خصوصی فراهم گردد تا فروش فرآورده تابع یک سیاست واحد از لحاظ مقدار، قیمت، شرایط پرداخت و سایر موارد باشد.

۷- عدم امکان تغییر مشخصات محصول جهت دور زدن تحریمها**راهکار:**

امکان اظهار محموله‌های صادراتی در نقطه صحیح گمرکی، جهت امکان اختلاط بار پس از ترخیص گمرک.

۸- زمان کوتاه بازپرداخت**راهکار:**

جهت افزایش توان مالی واحدها، امکان تودیع ضمانت نامه معتبر بانکی با مدت بازپرداخت ۲ الی ۳ ماه برقرار شود.

۹- موانع تشکیل کنسرسیوم**راهکار:**

تشکیل تعاونی سراسری تأمین نیاز تولیدکنندگان و هماهنگی ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز و گمرک جهت اعطای مجوز خرید توسط تعاونی از طریق سامانه ثامن.

۱۰- قیمت‌گذاری خوراک**راهکار:**

در نظر گرفتن نرخ فروش معاملاتی میعانات گازی به نرخ تمام شده در مبادی صادراتی داخل کشور به خریداران داخلی همراه با تخفیف پیش بینی شده در قانون جهت تولید محصول رقابت پذیر.

۱۱. قوانین دست و پا گیر**راهکار:**

تجمیع قوانین با رویکرد ایجاد اقتصاد آزاد و باز

۱۲- وجود مواد یارانه‌ای در کشور**راهکار:**

حذف یارانه فرآورده نفت سفید و مازوت، منجر به از بین رفتن قاچاق در این دو فرآورده گردیده و با توجه به عدم مصرف خانوار از این دو فرآورده، هیچگونه تورم و نارضایتی اجتماعی را در پی نخواهد داشت.

۱۳- محدودیت‌های عنوان تولیدکنندگان حلال‌های هیدروکربنی

در واقع این عنوان از نام گروه کالایی هیدروکربن‌های سبک و سنگین واحدهای تولیدی گرفته شده است. این عنوان چند مشکل و نقص عمده دارد:

- حلال‌های هیدروکربنی سبک و سنگین تنها کالای تولیدی پالایشگاه‌های کوچک نیستند.

- گروه کالایی هیدروکربن‌های سبک و سنگین در گمرک تحت عناوینی مانند «سایر روغن‌های سبک و فراورده‌ها بجز بنزین» و «سایر فراورده‌های غیرمذکور دارای ۷۰٪ وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های معدنی قیری» شناخته می‌شوند که این عناوین ارتباطی با عنوان حلال‌های هیدروکربنی ندارند.

- عنوان حلال‌های هیدروکربنی، عنوانی مبهم برای بسیاری از افراد بوده و معرف خوبی برای این شاخه از صنعت و محصولات تولیدی نیست.

- با توجه به تصمیمات کارگروه استانداردسازی و تعیین ماهیت با موضوع اصلاح رویه کدگذاری فراورده‌ها و مشتقات نفتی در سال ۱۳۹۸، امکان دارد عنوان حلال‌های هیدروکربنی در پروانه بهره برداری تولیدکنندگان تغییر کرده و امکان تولید با عنوان چهار فراورده اصلی فراهم گردد.

راهکار: تغییر عنوان تولیدکنندگان حلال‌های هیدروکربنی به پالایشگاه‌های کوچک (mini-Refinery).

فصل سوم- تحلیل موانع اصلی پیش روی محیط کسب و کار و رونق تولید بر اساس دیدگاه تشکلهای و نهادهای پژوهشی کشور

اهم موانع اصلی پیش روی محیط کسب و کار و رونق تولید بر اساس دیدگاههای تشکلهای بخش خصوصی کشور

در این قسمت عمده چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید از نگاه فعالان اقتصادی و تشکلهای تخصصی در دو قالب چالش های کلان محیط کسب و کار و چالش های بخشی که خاص هر حوزه تخصصی است، تلخیص و جمع بندی شده است.

چالش های کلان محیط کسب و کار:

- کمبود نقدینگی و سرمایه گردش بنگاههای تولیدی،
- صدور بخشنامه های خلق الساعه و متناقض،
- نوسانات نرخ ارز و شفاف نبودن دورنمای اقتصاد برای فعالان بخش خصوصی و چالش نقل و انتقال ارز به دلیل شرایط تحمیل تحریم،
- بازگشت ارز حاصل از صادرات ریالی به کشورهای عراق و افغانستان،
- طولانی بودن فرایند تخصیص ارز برای واردات مواد اولیه و بلوکه شدن ۳۵٪ از ارزش واردات مواد اولیه در زمان تخصیص ارز توسط سیستم بانکی،
- مشکلات بانکی در تهیه ضمانت نامه های بانکی و شرایط دشوار اخذ تضامین،
- بازگشت ارز صادراتی با نرخ دولتی یا نیمایی،
- طولانی بودن فرایند ثبت سفارش و تخصیص ارز، تغییرات در اولویت کالایی تعرفه ها و نیاز به اصلاح فرایندهای طی شده، تغییر واحد ارز در ثبت سفارش به دلیل کمبود یورو،
- تغییر ارز در موقع ثبت سفارش و هزینه های متعاقب آن در افزایش کارمزد و تأخیر در تأمین مالی و حواله،

- محاسبه بهره مرکب و جرائم دیرکرد علیرغم صدور بخشنامه و دستورالعملها مبنی بر محاسبه و لزوم اعمال بخشودگی،
- جلوگیری از فعالیت بنگاهداری بانکها و تشویق آنها به سرمایه گذاری مشترک و جذب منابع خارجی،
- نبود یک قاعده مشخص در تهاتر بین مطالبات بخش خصوصی از نهادهای دولتی و بدهیهای آنها به سازمانهای بیمه و مالیات،
- تفسیر به رأی دستورالعملها و بخشنامههای بیمه توسط سازمان تأمین اجتماعی،
- تعیین ضرایب نامتعارف برای سهم بیمه در قراردادهای پیمانکاری و مشکل تهاتر با اوراق و اسناد خزانه در پیمانهای غیرعمرانی،
- مشکل ترخیص کالا در گمرک بخصوص مواد اولیه و چالش ارزش گذاری کالاهای صادراتی، تنوع و اختلاف نظر در دستورالعملهای گمرکی،
- چالش در عملکرد بیمه مبنی بر بررسی دفاتر سنوات قبل و محاسبه بیمه و جریمه برای کلیه امور خدماتی،
- چالش در عملکرد مالیات مبنی بر رسیدگی مکرر و پی در پی تحت عناوین مختلف از جمله مالیات عملکرد، متمم عملکرد، ارزش افزوده، ماده ۲۶۹ و تکلیفی و ...،
- بررسی دفاتر سنوات قبل و محاسبه و اعمال جرائم ماده (۱۶۹) براساس اظهارنامههای مالیاتی سنوات قبل با برآورد کلی نه براساس بررسی دقیق اسناد و مدارک،
- قانون مالیات بر ارزش افزوده و کامل نبودن زنجیره ارزش افزوده،
- صادرات مواد اولیه مورد نیاز صنایع داخلی و قیمت گذاری فروش مواد اولیه در بورس کالا،

- عدم توازن در عرضه و تقاضای مواد اولیه، بی ثباتی در قیمت و عدم دسترسی به مواد اولیه با کیفیت مطلوب در داخل (تنظیم بازار داخل) و عدم تخصیص ارز کافی بر واردات مواد اولیه،

- چالش عرضه خوراک در بورس و نحوه قیمت گذاری آن در بازار داخل،

- مشکلات تجارت خارجی با کشورهای همسایه و افت تجارت با این کشورها،

- مشکلات در سامانه جامع تجارت و قطعی‌های مداوم که باعث تأخیر در فرایند اخذ مجوزها و ترخیص می‌شود،

- عدم اجرای کامل قانون حداکثر استفاده از توان داخل در بخش خرید تجهیزات پروژه‌ایی و نبود نظارت کافی،

- اصلاح قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی با هدف رقابتی و شفاف شدن فضای اقتصادی برای فعالیت بخش خصوصی واقعی از طریق اصلاح در واگذاری سهام به نهادهای عمومی غیردولتی و نظامی،

- مشکل در اخذ مجوزها و وجود مراکز متعدد صدور مجوزها تا حد زیادی مجوزهای غیرضروری،

- نقش ضعیف اتحادیه‌ها، انجمن و تشکل‌های خصوصی در مدیریت، بازار و قیمت گذاری.

- قاچاق و واردات از مبادی رسمی کالاهایی که مشابه تولید داخل دارند،

- مداخله قیمتی دولت در بازار در قالب تعرفه گذاری و وضع عوارض متعدد با پیامد اعوجاج قیمتی،

- تبعات تحریم و فشار بر تولیدکننده‌ها و عدم حمایت مؤثر دولت در تخفیف اثرات ناشی از افزایش هزینه‌های مبادله،

- عدم سیاست گذاری مؤثر و کارآمد سرمایه گذاری‌های صنعتی،

- وجود قوانین متعارض و بازدارنده و قواعد و مجوزهای زائد،

- کاهش مشارکت‌های ایرانی - خارجی و عدم انتقال دانش فنی به دلیل شرایط تحریم.
- عدم امکان لگالایز نمودن (تایید قانونی) اسناد توسط سفارتخانه‌های ایران در شرایط تحریم.

چالش‌های بخشی محیط کسب و کار:

- گران فروشی و افزایش قیمت مواد اولیه پایه مثل پنبه و چیپس پلی استر،
- بیکیای و یا کم کاری شرکتهای پیمانکاری (EPC) در حوزه نفت، گاز و پتروشیمی و نیرو،
- شرکتهای پیمانکاری حوزه نفت، گاز، پتروشیمی و نیرو در پروژه‌ها عمرانی که اوراق و اسناد خزانه دریافت می کنند، مورد پذیرش سازمان تأمین اجتماعی است و طلب خود را با اسناد خزانه تهاتر می کنند اما در پروژه‌های غیردولتی این راه حل وجود ندارد،
- قاچاق گسترده کالاهای آرایشی و بهداشتی،
- عدم همکاری شهرک‌های صنعتی استانی در حوزه مشکلات قراردادی و توسعه‌ای،
- عدم توسعه صنعت بیمه کشور، ضعف نظارتی بیمه مرکزی در صنعت بیمه، عدم آموزش و فرهنگ سازی موضوع بیمه در کشور،
- عدم رعایت الزامات ورودی داروهای خاص و مواد اولیه دارویی،
- مشکلات گشایش اعتبار (LC) در حوزه غذا و دارو،
- چالش واردات مواد و تجهیزات مورد نیاز صنعت دارویی در تأمین ارز نیمایی و فرایند طولانی ثبت سفارش.
- توقف پروژه‌های حوزه صنعت برق و عدم تعدیل قراردادها با توجه به تحولات اقتصادی،
- قراردادهای یکجانبه وزارت نیرو و کاهش سرمایه گذاری در زیرساخت‌های برق،
- عدم مدیریت تأمین نهاده‌های تولید در صنعت برق،
- نبود امکانات آزمون استاندارد برای محصولات تولیدی صنعت برق،

- قراردادهای یکجانبه وزارت نیرو با سازندگی تجهیزات برق،
- فقدان طرح جامعه توسعه صنعتی ساخت و ساز در کشور،
- عدم اجرای کامل آزادسازی قیمت در شبکه پروازی و مداخله دولت،
- وضع تعرفه و عوارض‌های متعدد بر بلیط پروازهای هوایی، ایجاد پروازهای تکلیفی و با نرخ دستوری،
- عدم توازن در عرضه و تقاضای محصولات و مواد اولیه پلیمری،
- افزایش نامتعارف هزینه‌های تعرفه بندری کشتی‌ها و عدم پرداخت به موقع خسارات بیمه‌ای کشتی‌ها،
- تخصیص ناکافی بودجه در توسعه و نگهداری زیرساخت‌های ریلی و نبود ظرفیت کافی شبکه ریلی به دلیل عدم سرمایه گذاری دولت،
- فقدان رگولاتوری بی طرف در سطح وزارت راه و شهرسازی برای تنظیم گیری و نظارت بر فعالیت شرکت راه آهن و شرکت‌های خصوصی حمل و نقل ریلی،
- عدم واگذاری امور تصدیگری راه آهن به بخش خصوصی و بوروکراسی کند و متمرکز شرکت راه آهن به عنوان نماینده دولت،
- بررسی غیرشفاف و سلیقه ای کارگروه تشخیص ماهیت فراورده‌های نفتی و محدودیت‌های عنوان تولیدکنندگان حلال‌های هیدروکربنی.

چالش‌های محیط کسب و کار در بخش تولید صنعتی از دیدگاه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی^۱

چالش‌های بخش صنعت در دو سطح عوامل خارجی و عوامل داخلی کشور قابل طبقه‌بندی است. افزایش ریسک تجاری، هزینه‌های مبادله و مشکلات مرتبط با خدمات بانکی از جمله تبعات اعمال

۱. در تدوین این بخش از گزارش «چالش‌ها و راهکارهای رونق تولید در سال ۱۳۹۸». بخش صنعت» مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۶۵۰۲ استفاده شده است.

تحریم‌های ظالمانه است که بررسی تأثیر این چالش‌ها بر وضعیت اقتصادی کشور حائز اهمیت است. اما در این قسمت، عمدتاً به مشکلات ناشی از چالش‌های داخلی که البته برخی از آنها از عوامل خارجی نشئت گرفته، پرداخته شده است. مطابق نمودار ۲، چالش‌های داخلی خود به دو بخش عوامل درون‌بنگهای و برون‌بنگهای تقسیم‌بندی می‌شوند. عوامل درون‌بنگهای حوزه‌هایی از جمله مدیریت، تکنولوژی، آموزش نیروی انسانی را شامل می‌شود که در رونق تولید اثرگذار هستند. اما با توجه به اهداف مدنظر در این گزارش، به این موضوعات پرداخته نمی‌شود.

عوامل داخلی برون‌بنگهای در دو سطح ملی و استانی قابل بحث و بررسی هستند. بررسی یافته‌های کارشناسی موجود نشان می‌دهد عمده مشکلات در سطح استانی به ناکارآمدی دستگاه‌های اجرایی استانی بر می‌گردد و چالش‌های برون‌بنگهای در سطح ملی در دو سطح ساختاری و کلان قابل بررسی و تحلیل است.

۲-۱. چالش‌های ساختاری بخش صنعت

۲-۱-۱. فقدان استراتژی توسعه صنعتی

یکی از مهم‌ترین مفاهیمی که با توسعه پیوندی ناگسستنی دارد، مفهوم «توان تولیدی» اقتصاد ملی است. ارتقای توان یا بنیه تولیدی یک کشور اگر کلید توسعه آن جامعه نباشد، بی‌شک بخشی ضروری از هر فرایند توسعه است و از همین رو این مسئله مورد توجه نظریه‌پردازان و برنامه‌ریزان کشورهای مختلف قرار گرفته است. در این میان برای تحقق توسعه صنعتی، مسئولیت مهمی بر عهده حاکمیت و دولت‌هاست، به گونه‌ای که موفقیت یا عدم موفقیت توسعه صنعتی با عملکرد دولت‌ها گره خورده است. تعریف اهداف ملی، اولویت‌ها، چگونگی و مسیر دستیابی به اهداف از جمله مسائلی است که توسط دولت‌های توسعه‌گرا صورت می‌گیرد. بنابراین در این سطح، طراحی «استراتژی توسعه صنعتی» توسط دولت‌ها اهمیت می‌یابد. همچنین این استراتژی‌ها با ابزارهای بسیار متنوعی که در دست دولت است و سیاست‌های صنعتی را تدوین می‌کند؛ ترکیب می‌گردند تا چگونگی ایفای نقش دولت را در فرایند توسعه معین سازند.^۲

فقدان استراتژی توسعه صنعتی در کشور مشکلات عدیده‌ای را ایجاد کرده است. مشخص نبودن بخش‌های اولویت‌دار و صناعی که باید در آنها خلق مزیت شود، سبب شده است منابع کشور به درستی هدایت نشوند و دستاوردهای توسعه‌ای برای کشور به همراه نداشته باشند. متأسفانه بیشتر

۱. اظهارنظر کارشناسی در نشست تخصصی آسیب‌شناسی بخش صنعت، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۸.

۲. ارزیابی جایگاه استراتژی توسعه صنعتی در برنامه‌های توسعه کشور و چشم‌انداز آن در برنامه ششم توسعه، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۴۷۹۰، ۱۳۹۵.

صنایع در بخش‌های متکی به رانت و مواد خام تمرکز پیدا کرده‌اند. از دیگر مشکلات بخش صنعت می‌توان به وجود دوگانگی در بنگاه‌های صنعتی اشاره کرد، به این معنا که درصد زیادی از بنگاه‌ها دارای اندازه کوچک و متوسط و درصد اندکی در اندازه بزرگ فعالیت می‌کنند، به عبارتی ساختار روابط در صنعت توسعه‌یافته بین سطوح مختلف بنگاه‌های کشور شکل نگرفته است. از طرفی وابستگی بخش صنعت به درآمدهای نفتی و افزایش درآمدهای ارزی حاصل از نفت سبب نادیده گرفته شدن صادرات صنعتی واقعی شده است. درآمدهای حاصل از صدور نفت نیز سبب ایجاد ساختاری شبیه به توزیع درآمد به جای فرایند تولید درآمد شده است. نقش مسلط بخش عمومی و دولتی به جای بخش خصوصی در فرایند تولید صنعتی و وجود فاصله عمیق فناوری صنعت در ایران با سایر کشورها از دیگر مشکلات بخش صنعت ایران به حساب می‌آید.

بر این اساس، تدوین استراتژی توسعه صنعتی یک ضرورت است و می‌بایست با بهره‌گیری از نخبگان صنعت، اقتصاد، آینده‌پژوهان و تصمیم‌سازان اقتصادی، در دستور کار دولت قرار گیرد و به اعتقاد اکثر صاحب‌نظران تاکنون هرچه در زمینه استراتژی در سال‌های اخیر تدوین شده است، فقط برنامه‌های داخلی آن دستگاه بوده و فاقد مؤلفه‌های اساسی یک استراتژی توسعه صنعتی مورد اجماع تمامی وزارتخانه‌ها و ذی‌نفعان بوده است. در این نقشه راه، تنها چند رشته فعالیت صنعتی باید مشخص گردد و انتخاب بیش از چند اولویت محدود، در واقع به معنای نبود استراتژی است. در تعیین رشته فعالیت‌های مورد نظر، ملاحظات توسعه‌ای به دور از تصمیمات رانتهی بسیار حائز اهمیت است. نکته قابل توجه آنکه صرفاً تکیه بر مزیت‌های نسبی برای تعیین بخش‌های کلیدی و راهبردی، ما را از خلق مزیت، تولید با ارزش‌افزوده بالا و حرکت همگرا با تقاضای جهانی دور خواهد ساخت.

۲-۱-۲. ضعف نهاد حقوق مالکیت

امنیت سرمایه‌گذاری در شرایطی به طور کامل برقرار می‌شود که متغیرهای اقتصاد کلان (نرخ تورم، نرخ ارز و...) با ثبات یا قابل پیش‌بینی باشد. قوانین و مقررات و رویه‌ها و تصمیمات اجرایی با ثبات، برای همه شفاف و قابل درک باشد، حقوق مالکیت برای همه به طور دقیق تعریف و تضمین شده باشد. ^۱ نهادهای قضایی و انتظامی چنان مجهز و کارآمد باشند که هرگونه استفاده خودسرانه و بدون اجازه از دارایی‌های فیزیکی یا غیرملموس برای هیچ‌کس مقرون به صرفه نباشد و شهروندان مال‌باخته نتوانند با مراجعه به نهادهای قضایی و انتظامی با کمترین هزینه و در کوتاه‌ترین زمان، مال از دست

۱. ارزیابی جایگاه ایران در شاخص بین‌المللی حقوق مالکیت در سال ۲۰۱۸، شماره مسلسل ۱۶۴۰۸، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۸.

رفته خود را به همراه خسارت مربوط، دریافت کنند.

شواهد و قرائن نشان می‌دهد «حقوق مالکیت» در کشور ما از طرف حکومت به حد کافی تضمین شده نیست و مالکیت فیزیکی و فکری شهروندان ایرانی، توسط دیگر شهروندان و نیز حکومت مورد تعدی قرار می‌گیرد بدون اینکه امکان استیفای مؤثر، کم‌هزینه و سریع حق مورد تعدی وجود داشته باشد.

مصادیق مشاهده شده تعدی به «امنیت سرمایه‌گذاری» که در سال‌های اخیر مرتباً به عنوان شکایت مطرح می‌شود عبارتند از:

- عدم تعهد به اجرای قراردادهای کسب‌وکار از طرف دستگاه‌های اجرایی و دیگر شهروندان،
- فرایند بسیار طولانی، پیچیده، وقت‌گیر و پرهزینه دادرسی و پیگیری حقوق مورد تعدی،
- عدم تعهد مسئولان به اجرای وعده‌های داده شده در قوانین و برنامه‌ها،
- غیرقابل پیش‌بینی بودن تغییرات قوانین و مقررات،
- بی‌ثباتی متغیرهای اصلی اقتصاد کلان نظیر نرخ ارز، تورم و نرخ سود بانکی،
- وجود زمینه‌های فساد در روابط کارگزاران دولتی و فعالان اقتصادی.

۳-۱-۲. فقدان نگاه صادرات محور

بررسی تجربه کشورهای موفق در خصوص اجرای استراتژی‌های صادرات محور به وضوح نشان می‌دهد که شکوفایی صادراتی به صورت خود به خود و به عنوان نتیجه غیرقابل اجتناب نیروهای عرضه و تقاضا در بازار آزاد اتفاق نمی‌افتد. در این کشورها دولت نقش بسیار حیاتی را در فرایند توسعه اقتصادی و بهبود صادرات ایفا کرده است.

در ایران با وجود آنکه توسعه صادرات غیرنفتی و تنوع محصولات تولیدی دانش‌بنیان و فناوری محور همواره در قوانین و اسناد بالادستی مورد توجه قرار گرفته است، اما عدم توجه به صادرات و نگاه به بازار داخل برای عرضه محصول و عدم سیاست‌های حمایتی از صادرات متناسب با ارزش‌آفرینی، از مشکلات بخش صنعت کشور در سطح کلان است.^۲ آبررسی عملکرد صادرات کشور حاکی از آن است که سیاست‌گذاری‌های صورت گرفته، منجر به توسعه صادرات با نسبت فراوری پایین در کشور شده است.

۱. سنجش امنیت سرمایه‌گذاری در ایران، شماره مسلسل ۱۵۸۵۲، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۷.

۲. بررسی برخی شاخص‌های کلان اقتصادی و وضعیت صنعت در سال ۱۳۹۷ و چشم‌انداز آن در سال ۱۳۹۸ و ارائه راهکارها (در راستای رونق تولید)، انجمن مدیران صنایع، شماره ۱۶۱، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸.

۲-۲. چالش‌های سطح کلان

چالش‌های کلان برون بنگاهی در ۶ زیربخش به شرحی که در ادامه ارائه شده، مورد بررسی قرار گرفته است.

۲-۲-۱. تأمین مالی و نقدینگی واحدها

– تأمین مالی توسط بانک‌ها

شرایط تورمی موجود و ضرورت خریدهای نقدی، مشکل کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش واحدهای تولیدی را تشدید کرده است. بنگاه‌های اقتصادی معمولاً از طریق دو مکانیسم بازار پول و سرمایه به جذب منابع مالی مورد نیاز برای فعالیتهای اقتصادی خود اقدام می‌کنند. تأمین مالی بنگاه‌ها در شبکه بانکی به صورت اعطای تسهیلات اعم از تسهیلات جدید و تسهیلات امهالی ذیل عقود معین شرعی (مشارکتی - مبادله‌ای) صورت می‌پذیرد. دوره تسهیلات به طور معمول کوتاه‌مدت است (تا یک سال) و نرخ سود آن در سال ۱۳۹۷ مطابق با تصمیم شورای پول و اعتبار ۱۸ درصد در نظر گرفته شده است. اما پایین بودن سقف تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش تولید و از سوی دیگر سوءمدیریت سبب شده که این شیوه تأمین مالی نتواند مشکل کمبود نقدینگی بخش تولید را رفع کند. بر اساس گزارش معاونت اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، دشواری تأمین مالی از بانک‌ها بعد از غیر قابل پیش‌بینی بودن و تغییرات مواد اولیه و محصولات و بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار، رتبه سوم مهم‌ترین موانع کسب‌وکار بیان شده توسط فعالان اقتصادی را به خود اختصاص داده است. مطابق بند «پ» ماده (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه، بانک مرکزی (شورای پول و اعتبار) مکلف شده است سیاست‌های پرداخت تسهیلات بانکی را به گونه‌ای تنظیم نماید که سهم بخش صنعت و معدن از تسهیلات پرداختی سالیانه طی اجرای قانون برنامه حداقل چهار درصد (۴۰٪) باشد. این در حالی است که سهم تسهیلات این بخش طی سه سال اخیر حداکثر ۲۹/۵ درصد بوده است. سهم بخش صنعت و معدن از تسهیلات پرداختی در ۱۰ ماهه نخست سال ۱۳۹۷ به ۲۸/۶ رسیده است که با هدفگذاری برنامه ششم توسعه فاصله زیادی دارد.

– تأمین مالی از بازار سرمایه

روش جایگزین دیگری که فعالان اقتصادی می‌توانند در تأمین مالی بنگاه خود به کار گیرند سازوکار تأمین مالی از بازار سرمایه است. به طور کلی، بنگاه‌ها می‌توانند از سه مسیر در بازار سرمایه تأمین مالی کنند:

۱. مشکلات صنعت در شرایط کنونی با نظرخواهی از اعضای انجمن و مدیران صنایع و ارائه راهکارها، انجمن مدیران صنایع، شماره ۱۵۶، مهرماه ۱۳۹۷.
۲. بسته پیشنهادی اتاق ایران جهت حفظ توان تولید در سال ۱۳۹۸ و ایجاد رونق در امر تولید، اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی ایران، معاونت اقتصادی، ۱۳۹۸.

۱. انتشار سهام در بازار اولیه (عرضه عمومی اولیه)

۲. انتشار اوراق بهادار مالی اسلامی (صکوک)

۳. افزایش سرمایه از طریق آورده نقدی سهامداران

با وجود تنوع روش‌های تأمین مالی از طریق بازار بورس، عملکرد تأمین مالی از این بازار گویای آن است که فعالان اقتصادی از ظرفیت‌های موجود در این بازار کمتر بهره‌مند شدند. در جدول ۲ حجم تأمین مالی بنگاه‌ها توسط بانک و بازار سرمایه مقایسه شده است.

جدول ۲. حجم تأمین مالی بنگاه‌ها توسط بازار سرمایه و شبکه بانکی در سال ۱۳۹۷

ردیف	بازار تأمین مالی	حجم (میلیارد تومان)	درصد تأمین مالی
۱	بازار سرمایه	۱۴۹۱۲	۲
۲	شبکه بانکی	۶۹۰۰۰۰	۹۸
	مجموع	۷۰۴۹۱۲	۱۰۰

مأخذ: محاسبات گزارش بسته پیشنهادی رونق تولید اتاق ایران، ۱۳۹۸.

همان طور که از آمار جدول فوق مشخص است بیشترین حجم تأمین مالی (حدود ۹۸ درصد) بنگاه‌ها در سال ۱۳۹۷ توسط شبکه بانکی انجام شده و نقش بازار سرمایه در تأمین منابع مالی فقط حدود ۲ درصد بوده است. البته در تحلیل جدول بالا لازم است این نکته مهم در نظر گرفته شود که برخی از تسهیلات اعطایی به بنگاه‌ها، امهالی بوده است. همچنین اطلاعات این جدول بیانگر کل تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی نمی‌باشد؛ چراکه برخی بنگاه‌ها ممکن است خارج از نظام مالی تأمین مالی شده باشند. به هر حال، آمار جداول بالا می‌تواند نمای مناسبی از وضعیت تأمین مالی بنگاه‌ها در نظام مالی و اقتصادی کشور ارائه دهد. به نظر می‌رسد بنگاه‌های اقتصادی در تأمین مالی با استفاده از سازوکار بازار سرمایه با محدودیت‌هایی مواجه هستند که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود.

چالش‌های تأمین مالی از مسیر بازار سرمایه^۱

به منظور جذب منابع مالی از بازار سرمایه چالش‌هایی پیش روی بنگاه‌هاست که مهم‌ترین آنها به شرح زیر است:

۱. نرخ‌گذاری دستوری اوراق بهادار مالی اسلامی (صکوک) توسط بانک مرکزی و سازمان بورس و اوراق بهادار که به افزایش هزینه انتشار اوراق بهادار مالی و توزیع غیرشفاف منافع حاصل از انتشار

۱. راهبردهای پیشنهادی در سال رونق تولید (مدیریت اقتصاد بدون نفت، رونق تولید، اصلاح ساختار بودجه)، معاونت اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۸.

اوراق مالی می‌انجامد.

۲. عدم الزام به ارائه رتبه اعتباری بنگاه و صکوک در بازار سرمایه که به افزایش هزینه انتشار اوراق بهادار مالی می‌انجامد.

۳. پیچیدگی ماهیت صکوک و تعداد زیاد ارکان که به زمان بر بودن فرایند انتشار اوراق می‌انجامد.

۴. زمان بر بودن انتشار صکوک و عرضه عمومی اولیه.

به منظور رفع یا کاهش آثار چالش‌های مزبور راهکارهای زیر را می‌توان به کار گرفت:

۱. عدم مداخله بانک مرکزی در نرخ‌گذاری صکوک با ضامن بانکی (اجتناب از نرخ‌گذاری دستوری).

۲. تسریع در فرایند انتشار صکوک و اخذ تأییدیه از بانک مرکزی.

۳. انتشار صکوک با رتبه‌بندی و حذف تدریجی رکن ضامن.

به طور کلی به نظر می‌رسد تنوع‌بخشی به روش‌های تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی از جمله استفاده از ظرفیت فاکتورینگ، فین‌تک‌ها و صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر باید در دستور کار قرار گیرد. از سویی با توجه به افزایش نرخ ارز و قیمت‌ها، ارزیابی مجدد دارایی‌های بنگاه تولیدی و استفاده از مزایای آن به خصوص دریافت تسهیلات بانکی می‌تواند مؤثر باشد.

۲-۲-۲. نظام بیمه‌ای کشور

این چالش را می‌توان در قالب دو بخش بیمه‌های تأمین اجتماعی و بیمه‌های تجاری مورد بررسی قرار داد. در این گزارش تمرکز اصلی بر مشکلات تولیدکنندگان ناشی از بیمه تأمین اجتماعی است. در ادامه برخی از مشکلات تولیدکنندگان در این بخش به صورت خلاصه مورد بررسی قرار گرفته است:

– وجود مقررات و تفسیرهای متعدد بیمه‌ای

نقطه مشترک بسیاری از تولیدکنندگان در ارتباط با مشکلات ناشی از بیمه تأمین اجتماعی این است که وضع قوانین جدید غیرضروری است. بنا به نقطه‌نظرات کارشناسی، در صورت اجرای صحیح و دقیق قوانین فعلی و با پرهیز از تفسیر به رأی توسط سازمان تأمین اجتماعی بسیاری از مشکلات فعلی تولیدکنندگان در ارتباط با بیمه حل خواهد شد. نکته حائز اهمیت در این ارتباط، وجود بخشنامه‌های سیاستی است که در خود سازمان تأمین اجتماعی تدوین و ابلاغ می‌شود که زمینه تفسیرهای متعدد و اغلب جانب‌دارانه را فراهم می‌آورد. این بخشنامه‌ها باید زیر نظر هیئت امنای سازمان تأمین اجتماعی تدوین شوند تا قابلیت اجرایی پیدا کنند. مطابق قانون اصلاح ماده (۱۱۳) قانون مدیریت خدمات کشوری و چگونگی تعیین مدیریت سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های

بازنشستگی و بیمه‌های درمانی مصوب ۱۳۸۸، اعضای این هیئت توسط وزیر رفاه و تأمین اجتماعی تعیین می‌شوند و از طرفی ترکیب آن ۶ نفر منصوب وزیر رفاه و تنها سه نفر از نمایندگان خدمات‌گیرندگان هستند. با توجه به نکات مطروحه لزوم اصلاح این قانون ضروری به نظر می‌رسد.

– عدم اجرای کامل مصوبات

به منظور تسهیل در رسیدگی و بازرسی از دفاتر قانونی و مدارک کارفرمایان در خصوص پرداخت بیمه و در جهت اجرای مواد (۳۹) و (۱۰۱) قانون تأمین اجتماعی، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی تصویب‌نامه شماره ۵۰۴۳۲ مورخ ۱۳۹۶/۴/۳۱ را در جهت بهبود فضای کسب‌وکار، امنیت سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال مصوب نمود. در بند «۴» این تصویب‌نامه اشاره شده است که بازرسی مندرجات دفاتر قانونی صرفاً در بازه یک سال قبل از ارائه آخرین لیست ارسالی کارفرمایان مجاز است. در تاریخ ۱۳۹۸/۲/۱۱ نیز طی بخشنامه‌ای که از سوی وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی به رئیس سازمان تأمین اجتماعی ابلاغ شده است مجدداً در بند «۱» آن اشاره شده است که در سال جاری، مصوبه ۵۰۴۳۲ با تأکید بیشتری به اجرا درآید. ابلاغیه جدید حاکی از آن است که طی دو سال گذشته از تاریخ ابلاغ، این تصویب‌نامه به صورت کامل اجرا نشده است که ضرورت دارد اجرای این مصوبات مورد توجه قرار گیرند.

– شفاف نبودن فرایند رسیدگی به شکایات

بر اساس نظرات فعالان اقتصادی، یکی از مواردی که در عمل تولیدکنندگان را با مشکل مواجه کرده است؛ نحوه و فرایند ارجاع پرونده‌های بیمه تأمین اجتماعی به هیئت بدوی و در مرحله بعد هیئت تجدیدنظر است. شفاف نبودن فرایند رسیدگی به شکایات و نبود توجه کافی به لایحه دفاعیه و مدارک و مستندات تولیدکنندگان موجب نارضایتی و ایجاد مشکلات عدیده برای آنها شده است. می‌توان ریشه عدم شفافیت در این فرایند را در دو قسمت مورد بررسی قرار داد. ابتدا، گزارش‌های بازرسی که توسط بازرسان سازمان تهیه می‌شود به دلیل هزینه‌بر نبودن تصمیمات برای بازرسان، اغلب منجر به تعیین و مطالبه ارقام غیرمنصفانه می‌شود که موجب مشکلات فراوان برای تولیدکنندگان شده است.^۲ گواه این موضوع آن است که بسیاری از این احکام، در هیئت بدوی شکسته می‌شوند که حاکی از بی‌دقتی در تهیه آنهاست. دوم، می‌توان به فرایند رسیدگی به شکایات اشاره کرد. فرایند زمان‌بر رسیدگی به شکایات و ترکیب هیئت‌های مذکور به شکلی است که در مواردی تولیدکنندگان از

۱. اظهارات کارشناسی در نشست‌های تخصصی برگزار شده در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۸.

۲. مشکلات صنعت در شرایط کنونی با نظرخواهی از اعضای انجمن و مدیران صنایع و ارائه راهکارها، انجمن مدیران صنایع، شماره ۱۵۶، مهرماه ۱۳۹۷.

پیگیری شکایات خود صرفنظر می‌کنند. این در حالی است که اغلب با پیگیری شاکتی، آرای صادر شده توسط هیئت تجدیدنظر به وسیله دیوان عدالت اداری باطل شده است.

– منوط کردن دریافت لیست حق بیمه جاری کارکنان به پرداخت بدهی معوقه

بر اساس نتایج جلسات برگزار شده با تولیدکنندگان، یکی دیگر از مواردی که در عمل، آنها را با مشکل مواجه کرده است منوط کردن دریافت لیست و حق بیمه جاری کارکنان شاغل در کارگاه‌های مشمول قانون تأمین اجتماعی به پرداخت بدهی معوقه و یا تعیین تکلیف آن توسط کارفرماست. در این صورت جرائم سنگینی برای آنها در اثر دیرکرد وضع خواهد شد. برای حل این مشکل در بند «۴» بخشنامه شماره ۲۱۴۲۷ مورخ ۱۳۹۸/۲/۱۱ وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی تأکید شده است دریافت لیست و حق بیمه جاری کارکنان شاغل در کارگاه‌های مشمول قانون تأمین اجتماعی به پرداخت بدهی معوق منوط نباشد و باید نسبت به دریافت لیست و حق بیمه جاری کارکنان شاغل کارگاه‌ها اقدام شود. لذا ضروری است بر اجرای صحیح مصوبه مذکور در وزارتخانه مزبور نظارت شود.

شایان ذکر است در حوزه بیمه‌های تجاری نیز توجه به حمایت دولت از بخش بیمه و تقویت کنسرسیوم‌های بیمه‌ای و در راستای تخفیف آثار تحریم گسترش ابزارهای تضمین و پوشش‌های بیمه‌ای حائز اهمیت است.

۳-۲-۲. نظام مالیاتی

مشکلات ناشی از اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده و گسترده نبودن پایه‌های مالیاتی در کشور و فشار بار مالیاتی بر تولیدکنندگان از جمله مشکلات مطرح شده توسط تولیدکنندگان است. در ادامه به برخی از چالش‌های اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده اشاره شده است:

– کاهش سرمایه در گردش مؤدیان در اثر تسویه مالیات خرید و فروش‌های نسبه و غیرنقدی^۲

مبنای حسابداری در قانون مالیات بر ارزش‌افزوده مصوب سال ۱۳۸۷ همانند سایر کشورهایی که این نظام مالیاتی را اجرایی کرده‌اند، حسابداری تعهدی است. با وجود مزایای متعدد موجود در مبنای حسابداری تعهدی در برابر حسابداری نقدی برای اجرای نظام مالیات بر ارزش‌افزوده، لکن خلأهای موجود در قانون از جمله تاریخ تعلق مالیات و اجرای نامناسب آن توسط سازمان امور مالیاتی، مشکلات فراوانی را برای فعالیت‌های اقتصادی خصوصاً معاملات نسبه و فعالیت‌های پیمانکاری به وجود آورده است. بر اساس قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در معاملات نسبه نیز همانند معاملات نقد، مؤدی (فروشنده کالا و خدمت) موظف است هم‌زمان با ارائه صورتحساب و یا تحویل کالا (ارائه خدمت)

۱. مشکلات عمده تولید و سرمایه‌گذاری در ایران، تبعات و راهکارها، خانه صنعت، معدن و تجارت ایران.

۲. آسیب‌شناسی قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۴۲۴.

مالیات بر ارزش افزوده را از خریدار اخذ و به سازمان امور مالیاتی پرداخت نماید (پس از کسر مالیات خرید نهاده‌های خود) خواه آنکه ثمن معامله را کامل و یا بخشی از آن را دریافت کرده باشد. در این حالت مؤدی علاوه بر آنکه نمی‌تواند مالیات خرید نهاده‌های خود را مسترد نماید (به دلیل آنکه وجهی از خریدار دریافت نکرده است) باید مالیات بر ارزش افزوده را از جانب مصرف‌کننده نهایی تا زمان دریافت وجه از سوی خریدار، پرداخت نماید که در این حالت بار مالیاتی مضاعفی را بر عهده مؤدی قرار می‌دهد.

علاوه بر مشکلات مربوط به معاملات نسیه، پیمانکاران و شرکتهای مشاوره‌ای نیز آسیب‌های فراوانی را از ناحیه این موضوع متحمل شده‌اند. رویه عمومی در هر پیمان بلندمدت آن است که پیمانکاران بسته به درصد پیشرفت، اقدام به شناسایی درآمد می‌کنند و طبق آن صورت وضعیتی را برای کارفرما صادر می‌نمایند. کارفرما نیز پس از بررسی، کل صورت وضعیت و یا بخشی از صورت وضعیت را تأیید نموده و مبلغ مورد توافق در پیمان را به حساب پیمانکار واریز می‌نماید. از آنجا که به طور معمول میان تاریخ صدور صورت وضعیت و پرداخت وجه توسط کارفرما فاصله زمانی قابل توجهی وجود دارد، پیمانکاران در حالی که حتی هنوز مبلغ پیمان مرتبط با ارائه خدماتشان را نیز دریافت نکرده‌اند، مجبور به پرداخت مالیات بر ارزش افزوده‌ای هستند که از طرف کارفرما پرداخت نشده است.

البته در حال حاضر مشکلات ناشی از معاملات نسیه در حکم ماده (۴) لایحه اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده که در دستور مجلس شورای اسلامی قرار دارد، رفع شده است.

– اخلال قیمتی در بازارهای رسمی ناشی از رفت و برگشت کالا بین مناطق آزاد تجاری و سرزمین اصلی^۱

به طور کلی بر اساس قانون مالیات بر ارزش افزوده، مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی از شمول مالیات بر ارزش افزوده مستثنا شده و فعالان مقیم نیز از مؤدیان مالیاتی محسوب نمی‌شوند. با وجود این یکی از نقص‌های جدی قانون، شفاف نبودن نحوه برخورد با مناطق آزاد است. وجود احکام بعضاً متناقض در قانون مذکور و فراهم نبودن زیرساخت‌های گمرکی و سامانه‌های الکترونیکی مربوطه، باعث پدید آمدن مشکلات فراوانی برای فعالان اقتصادی مقیم در مناطق و سرزمین اصلی و همچنین در مواردی سوءاستفاده‌های کلان از عدم شفافیت موجود در متن قانون بوده است.

به طور کلی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی همانند سرزمین اصلی (قلمرو گمرکی کشور) عرضه و واردات کالاها و خدمات نهایی و یا مواد اولیه به منظور استفاده شغلی، مصرف

در مناطق، صادرات به خارج از کشور و یا ارسال به سرزمین اصلی صورت می‌گیرد.

در قانون مالیات بر ارزش افزوده، حسب مواد (۶) و (۷) به ترتیب انتقال کالا از مناطق آزاد به سرزمین اصلی در حکم واردات و انتقال کالا از سرزمین اصلی به مناطق آزاد در حکم صادرات تلقی شده است، اما در ماده (۱۳) همین قانون صرفاً کالاهایی که از مبادی رسمی به خارج از کشور صادر می‌شوند، صادرات تلقی می‌گردد. بنابراین با توجه به آنکه گمرک جمهوری اسلامی ایران در مرز ورود کالا از سرزمین اصلی به مناطق آزاد (نواحی ورود و خروج از قلمرو گمرکی به مناطق آزاد) مستقر نیست؛ لذا به موجب ماده (۱۳) قانون، انتقال کالا از سرزمین اصلی به مناطق آزاد در حکم صادرات تلقی نمی‌شود. به همین دلیل امکان دریافت مالیات خرید توسط صادرکنندگان فعال در سرزمین اصلی وجود ندارد که این امر منجر به تنگنای شدید مالی در بنگاه‌های اقتصادی و افزایش قیمت تمام شده کالاهای صادراتی از سرزمین اصلی به مناطق آزاد شده است. به عبارت دیگر به دلیل معاف بودن مناطق آزاد از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده و همچنین عدم تلقی سازمان امور مالیاتی از صادراتی بودن کالاهای مذکور، امکان انتقال و اصابت مالیات بر ارزش افزوده بر مصرف‌کننده نهایی و همچنین استرداد آن توسط صادرکننده داخلی وجود ندارد که در نهایت بار مالی دیگری بر تولیدکننده داخلی تحمیل می‌کند. مشکلات ناشی از اجرای قانون مالیات بر ارزش در خصوص تبادل کالا بین مناطق آزاد و سرزمین اصلی در احکام بند «الف» ماده (۱۰)، (۱۲)، و تبصره «۳» ماده (۱۵) لایحه اصلاح قانون مالیات بر ارزش که در دستور کار مجلس شورای اسلامی است، مرتفع گردیده است.

شایان ذکر است در خصوص موارد دیگر از جمله ورود کالا از سرزمین اصلی به منطقه آزاد به منظور به‌کارگیری در بخش تولید یا صرفاً مصرف، خروج کالا از منطقه آزاد به سرزمین اصلی و مبادله کالا بین مناطق آزاد نیز ابهاماتی وجود دارد. به عنوان مثال تولیدکنندگان مقیم در مناطق آزاد نیز که برای تولید کالاهای خود از مواد اولیه و واسطه‌ای موجود در سرزمین اصلی استفاده می‌کنند، در صورت پرداخت مالیات بر ارزش افزوده نهاده‌ها، توانایی استرداد آن و یا استفاده از اعتبار مالیاتی مذکور را ندارند، به همین دلیل قدرت رقابت‌پذیری کالاها و خدمات ایرانی در مقایسه با کالاها و خدمات خارجی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی کاهش چشمگیری پیدا می‌کند. از دیگر مشکلات عدم شفافیت و تضاد در خصوص مشمولیت مناطق می‌توان به تبعیض بین شرکت‌های پیمانکار ایرانی و خارجی در مناقصه‌های پیمانکاری، فرار مالیاتی ناشی از معاملات صوری بین مناطق آزاد و... اشاره کرد. در سال‌های گذشته اظهار معاملات صوری و غیرواقعی میان مناطق آزاد با یکدیگر، فرار مالیاتی گسترده‌ای را به ویژه در خصوص محصولات پتروشیمی رقم زده است. شرکت‌های پتروشیمی مستقر در مناطق آزاد و ویژه تجاری - صنعتی با اظهار معامله غیرواقعی با

سایر مناطق، محصولات فروخته شده را در سرزمین اصلی فروخته و توزیع نمودند و از این طریق خریدار اصلی که مستقر در سرزمین اصلی (قلمرو گمرکی) می‌باشد از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده فرار کرده است که این امر به اختلال در بورس کالای کشور منجر گردید.

۴-۲. محیط کسب و کار

– زمان بر بودن صدور مجوز و عدم اجرای پنجره واحد

یکی از مشکلاتی که فعالان اقتصادی با آن مواجه هستند فرایند پیچیده و زمان بر صدور مجوزها اعم از تأییدیه، گواهی، جواز، پاسخ به استعلام و مواردی از این قبیل است. مؤثرترین شیوه در اصلاح بوروکراسی اداری و طولانی بودن زمان پاسخگویی سازمانها به فعالان اقتصادی، مشخص نمودن سقف زمان پاسخگویی مراجع اداری است که به واسطه آن می‌توان بر فرایند صدور مجوزها و زمان انتظار کسبوکارها برای دریافت مجوز نظارت کرد و در صورت تخلف به مراجع ذیصلاح شکایت کرد.

در همین راستا و مطابق موضوع ماده (۵۷) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور هیئت مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، متشکل از نمایندگان قوای سه گانه و اتاقهای بخش خصوصی به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی با هدف بهبود محیط کسب و کار تشکیل شد. بر حسب قانون این هیئت موظف است حداکثر تا مدت سه ماه پس از ابلاغ این قانون، شرایط و مراحل صدور مجوزهای کسب و کار در مقررات، بخشنامهها و آیین نامهها را به نحوی تسهیل و تسریع نماید و هزینههای آن را به نحوی تقلیل دهد که صدور مجوز کسب و کار در کشور با حداقل هزینه و مراحل آن ترجیحاً به صورت آنی و غیرحضور و راه اندازی آن کسب و کار در کمترین زمان ممکن صورت پذیرد. از طرفی در تبصره «۶» ماده (۵۷) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور تأکید شده است که در مورد آن دسته از فعالیتهای اقتصادی که نیازمند اخذ مجوز از دستگاههای متعدد می‌باشند، دستگاه اصلی موضوع فعالیت، وظیفه مدیریت یکپارچه، هماهنگی و اداره امور اخذ و تکمیل و صدور مجوز را بر عهده خواهد داشت و از طریق ایجاد پنجره واحد به صورت حقیقی یا در فضای مجازی با مشارکت سایر دستگاههای مرتبط به گونه‌ای اقدام کند که ضمن رعایت اصل هم‌زمانی صدور مجوزها، سقف زمانی مورد نظر برای صدور مجوز از زمان پیش‌بینی شده توسط هیئت «مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار» تجاوز نکند. بر این اساس لزوم نظارت و پیگیری اجرای این ماده قانونی می‌تواند تا حدود زیادی چالش‌های این حوزه را کاهش دهد.

– تغییر مکرر و خلق‌الساعه سیاست‌ها و مقررات

تغییر مکرر و خلق‌الساعه سیاست‌ها و مقررات موجب سلب قدرت برنامه‌ریزی از فعالان اقتصادی می‌شود و آسیب‌های جبران‌ناپذیری به آنها وارد می‌کند. همان‌طور که از جدول ۳ مشخص است بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار در سال ۱۳۹۷ جایگاه دوم مهم‌ترین موانع کسب‌وکار بیان شده توسط فعالان اقتصادی را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۶ دشواری تأمین مالی از بانک‌ها رتبه دوم را به خود اختصاص داده بود و بی‌ثباتی مقررات در جایگاه سوم قرار داشت. در ماده (۲۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، دولت و دستگاه‌های اجرایی مکلف شده‌اند به منظور شفاف‌سازی سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی و ایجاد ثبات و امنیت اقتصادی و سرمایه - گذاری، هرگونه تغییر سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اقتصادی را در زمان مقتضی قبل از اجرا، از طریق رسانه‌های گروهی به اطلاع عموم برسانند. همچنین در تبصره این ماده اشاره شده است که هیئت وزیران پس از کسب نظر مشورتی شورای گفت‌وگو، زمان موضوع این ماده را تعیین و اعلام کند. با توجه به موارد مطروحه، لزوم نظارت بر اجرای این ماده به منظور جلوگیری از تغییر مکرر و بی‌ثباتی سیاست‌ها و مقررات ضروری است.

جدول ۳. مهم‌ترین موانع کسب‌وکار بیان شده توسط فعالان اقتصادی

شرح	اولویت اول	اولویت دوم	اولویت سوم
پاییز ۱۳۹۵	دشواری تأمین مالی از بانک	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار
زمستان ۱۳۹۵	دشواری تأمین مالی از بانک	موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب‌وکار در دستگاه‌های اجرایی	رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
بهار ۱۳۹۶	دشواری تأمین مالی از بانک	رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
تابستان ۱۳۹۶	دشواری تأمین مالی از بانک	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
پاییز ۱۳۹۶	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تأمین مالی از بانک	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار

شرح	اولویت اول	اولویت دوم	اولویت سوم
زمستان ۱۳۹۶	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تأمین مالی از بانک	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار
بهار ۱۳۹۷	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تأمین مالی از بانک	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار
تابستان ۱۳۹۷	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار	دشواری تأمین مالی از بانک
پاییز ۱۳۹۷	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار	دشواری تأمین مالی از بانک
زمستان ۱۳۹۷	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار	دشواری تأمین مالی از بانک

مأخذ: بسته پیشنهادی اتاق ایران جهت حفظ تولید در سال ۱۳۹۸ و ایجاد رونق در امر تولید، ۱۳۹۸.

– نبود ساختار روابط توسعه‌یافته بین سطوح مختلف بنگاهی کشور

صنایع بر اساس معیارهای کمی از قبیل تعداد کارکنان یا میزان گردش مالی به صنایع خرد، کوچک، متوسط و بزرگ طبقه‌بندی می‌شوند. بر اساس آمار موجود سهم بنگاه‌های کوچک و متوسط از لحاظ تعداد بنگاه در ایران ۹۸ درصد است، در حالی که بنگاه‌های بزرگ فقط ۲ درصد از کل بنگاه‌های کشور را به خود اختصاص داده‌اند. فاصله زیاد بین بنگاه‌ها با بنگاه لایه بالاتر نشان‌دهنده این موضوع است که کشور در خلق و ایجاد بنگاه موفق عمل کرده، ولی در رشد و توسعه بنگاه‌ها عملکرد مناسبی نداشته است. تحلیل آمار مذکور حاکی از آن است که ساختار روابط در صنعت توسعه‌یافته بین سطوح مختلف بنگاه‌های کشور شکل نگرفته است و روابط افقی و عمودی قوی بین هر لایه با خود و با لایه بالاتر وجود ندارد. بررسی قوانین موجود از جمله قانون مشاغل خانگی، قانون نظام صنفی و قوانین متعدد حمایت از واحدهای کوچک و متوسط و صنایع بزرگ نیز حاکی از آن است در عمده آنها به صورت مجزا، هدف کمک به بخش تولید کشور است و در عمل هریک از بخش‌های به صورت مستقل نسبت به گسترش کمی بخش خود

اقدام نموده‌اند.^۱ به عبارتی تاکنون به منظور ایجاد ارتباط سیستمی بین تولیدات بخش‌های مختلف به‌گونه‌ای که واحدهای خانگی به سمت اصناف و اصناف به سمت واحدهای خرد و کوچک حرکت کنند و واحدهای کوچک و متوسط در زنجیره ارزش واحدهای بزرگ و واحدهای بزرگ در فضای بین‌الملل قرار گیرند، راهبرد مشخصی در این زمینه وجود نداشته و شرایط برای این مهم در حوزه‌های مختلف فراهم نبوده است.^۲

چالشی که در شرایط تحریم گریبانگیر برخی بنگاه‌های کوچک شده، این است که محدودیت‌های صادرات سبب شده بنگاه‌های اقتصادی بزرگ که توان رقابتی با محصولات مشابه خارجی داشتند و محصول خود را صادر می‌کردند، به فروش در داخل کشور روی بیاورند. فروش بنگاه‌های بزرگ در داخل باعث شده این واحدها سهم بازار واحدهای کوچک‌تر که به لحاظ قیمتی و کیفیت محصول توان رقابت با واحدهای مزبور را ندارند، بگیرند و موجب تعطیلی یا کاهش تولید واحدهای کوچک‌تر شوند.

در ماده (۱۶) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، وظیفه ساماندهی و بالا بردن امکان دسترسی تولیدکنندگان کوچک و متوسط به بازار مصرف را بر عهده شهرداری‌ها گذاشته است تا با استفاده از امکانات خود و یا وزارت راه و شهرسازی، مکان‌های مناسبی برای عرضه کالاهای تولید داخل آماده نمایند. پیگیری و اجرای این ماده می‌تواند حداقل در ارتباط با کسب‌وکارهای کوچک مثمرتر باشد. توسعه خوشه‌های صنعتی و شبکه‌سازی بین سطوح مختلف بنگاه‌ها از دیگر راهکارهای مطرح در ارتباط با موضوعات مذکور است.^۳

– هدفمند نبودن سیاست‌های حمایتی

سیاست‌های حمایتی به عنوان حلقه بعدی استراتژی توسعه صنعتی در صورتی که به صورت هدفمند تدوین شود، می‌تواند در توسعه بخش بسیار مؤثر باشد. سیاست‌های حمایت در صورتی که با هدف مشخص، مشروط و در بازه زمانی مشخص با روند کاهشی اعمال شود، مطمئناً می‌تواند تحول‌آفرین باشد. در شرایط فعلی کشور به دلیل ناکارآمدی سیاست‌های صنعتی و معدنی و غیرهدفمند بودن آنها، اغلب از صنایعی به عنوان صنایع دارای اولویت نام برده می‌شود که شاخص انتخاب آن مشخص

۱. برنامه رونق تولید اصناف کشور، اتاق اصناف ایران، ۱۳۹۸.

۲. همان.

۳. بررسی برنامه رونق تولید وزارت صمت نشان می‌دهد که توسعه خوشه‌های صنعتی در سال ۱۳۹۸ از اهداف این وزارتخانه است. شایان ذکر است برنامه رونق تولید این وزارتخانه در قالب ۷ محور و ۳۶ برنامه تدوین شده است. محورهای اصلی برنامه رونق تولید وزارت صمت عبارتند از: توسعه تولید و تعمیق ساخت داخل - توسعه صادرات غیرنفتی - توسعه معدن و صنایع معدنی - توسعه فناوری و شرکت‌های دانش‌بنیان با تغییر رویکرد از مونتاژکاری به نوآوری، مدیریت بازار و ساماندهی لجستیک تجاری - بهبود فضای کسب‌وکار مرتبط با بخش صنعت، معدن و تجارت تأمین منابع مالی و توسعه سرمایه‌گذاری.

نیست. ^۱یا به عبارتی بنگاه‌هایی مورد حمایت قرار می‌گیرند که شاخص‌های دریافت حمایت را پوشش نمی‌دهند. به نظر می‌رسد در صورتی که صنایع دارای اولویت بر اساس شاخص‌های ترکیبی منتخب از جمله اشتغال‌زایی، توان صادرات محصولات ساخت‌محور، دانش‌بنیان بودن و بهره‌وری گزینش شوند تا حدودی می‌توان به هدفمند بودن سیاست‌های حمایتی کمک کرد.^۲

– ضعف دیپلماسی اقتصادی و تجاری

موتور محرکه تولید، بازار است. ظرفیت بازارهای بالقوه کشورهای همسایه همچون عراق و سوریه می‌توانند چرخ‌های تولید کشور را به حرکت در آورند. تقویت دیپلماسی اقتصادی و تجاری و استفاده مؤثر از ابزارهایی مانند تعرفه‌های ترجیحی می‌تواند در بهبود فضای کسب‌وکار نقش قابل توجهی داشته باشد. در ماده (۹) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، وزارت امور خارجه موظف شده است ظرفیت‌های روابط خارجی و نمایندگی‌های سیاسی کشور در خارج را در خدمت تولیدکنندگان داخلی و سرمایه‌گذاران در ایران و به ویژه صادرکنندگان کالاها و خدمات قرار دهد. از طرفی در ماده (۱۰) این قانون، وزارت امور خارجه موظف شده است تا با انجام اقداماتی از قبیل لغو روادید تجاری با کشورهای طرف تجاری، تنظیم توافقات صدور روادید تجاری بلندمدت و پُرتردد و نظایر آن، ترتیبی اتخاذ نماید تا اخذ روادید تجاری برای صادرکنندگان کالاها و خدمات فنی مهندسی از ایران و نیز تردد و اقامت داوطلبان سرمایه‌گذاری خارجی و مرتب‌ترین آنها در کشور، به سهل‌ترین و سریع‌ترین شکل ممکن محقق شود. به نظر می‌رسد در صورت اجرای صحیح و نظارت بر مواد (۹) و (۱۰) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار بتوان گام‌های مؤثری در جهت تقویت دیپلماسی اقتصادی و تجاری کشور برداشت.

– ضعف در تعیین قاعده کاری برای واگذاری ارز بین صادرکننده و واردکننده در مقصد

صادراتی

تبادلات پولی در شرایط تحریم، مشکلات زیادی را برای فعالان اقتصادی کشور ایجاد کرده و هزینه‌های مبادلاتی را افزایش داده است. بر این اساس می‌توان با تعیین قاعده کاری (Working Rule) برای واگذاری ارز بین صادرکننده و واردکننده در جهت تخفیف مشکل نقل‌وانتقال ارزی مؤثر بود.

– سودآوری و رواج فعالیت‌های غیرمولد و سوداگرانه در اقتصاد کشور

۱. چالش‌های بخش صنعت و معدن و ارائه راهکارها، حوزه ریاست، مرکز امور نمایندگان اداری، کارگروه تخصصی صنایع و معادن مجلس.

۲. دولت چگونه از تولید حمایت کند، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس، گروه مطالعات کسب‌وکار، ۱۳۹۸.

در شرایطی که بخش زیادی از نقدینگی کشور در بخش نامولد توزیع شده و سودآوری فعالیت در این حوزه قابل توجه است، رقابت‌پذیری و نوآوری برای تولید و انجام فعالیت‌های مولد در هاله‌ای از ابهام قرار می‌گیرد. لذا یکی از اقدامات مناسب برای رونق تولید، عدم ایجاد حاشیه امن برای فعالیت‌های سوداگرانه است.

شایان ذکر است در اظهارات ارائه شده در جلسات کارشناسی، تسریع در تصویب اصلاح قانون تجارت با هدف بهبود روابط بین‌بنگامی و دریافت نقطه‌نظرات بخش خصوصی در تدوین مقررات مورد تأکید قرار گرفت.

۵-۲-۲. جهش نرخ ارز و عدم ثبات آن

شرایط موجود اقتصادی کشور که بخشی از آن به آثار تحریم‌های ظالمانه و بخشی دیگر به نحوه مدیریت منابع ارزی کشور برمی‌گردد، سبب جهش نرخ ارز در سال ۱۳۹۷ و نوسانات آن شد. جهش نرخ ارز و عدم ثبات آن تبعاتی را در رابطه با موضوع رونق تولید به همراه دارد که در ادامه به آن اشاره شده است:

– بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه و افزایش هزینه‌های تولید

نوسانات نرخ ارز باعث بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه، بالا رفتن هزینه‌های تولید، افزایش قیمت تمام شده محصولات و همچنین کاهش رقابت‌پذیری تولیدکنندگان داخلی در برابر رقبای منطقه‌ای و خارجی شده است. بر اساس آمار موجود بیش از ۸۰ درصد از واردات کشور را کالاهای سرمایه‌ای، واسطه‌ای و قطعات تشکیل می‌دهد. افزایش نرخ ارز از یک سو تقاضا برای واردات این کالاها را کاهش می‌دهد که در صورت فقدان جایگزین آن در داخل کشور، تولید کاهش می‌یابد. از سوی دیگر حتی در صورت تأمین ارز و واردات آن کالا منجر به افزایش قیمت تمام شده محصول داخلی می‌شود. البته افزایش هزینه‌های مبادله برای تأمین مواد اولیه مورد نیاز این مشکل را تشدید می‌کند.

بین نوسانات نرخ ارز و شاخص قیمت تولیدکننده همبستگی مثبت وجود دارد. به عبارتی بر اساس این نتیجه با افزایش نرخ ارز، هزینه‌های تولید افزایش و متعاقب آن مقدار تولید کاهش می‌یابد. بنابراین یکی از ابزارهای قدرتمند رونق تولید باثبات‌سازی بازار ارز و جلوگیری از انحرافات در این بازار است.^۲

– خسارت ناشی از نرخ ارز برای پیمانکاران بخش خصوصی

افزایش نرخ ارز و به تبع آن افزایش هزینه‌های تولید، اصلاح تعدیل‌های قراردادهای پیمانکاری را

۱. چارچوبی برای تهیه برنامه رونق تولید، سازمان برنامه و بودجه، معاونت فنی، امور زیربنایی و تولیدی، امور صنعت، معدن، بازرگانی و ارتباطات، ۱۳۹۸.

۲. بسته رونق تولید، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، ۱۳۹۸.

ضروری می‌سازد. این در حالی است که تعیین تکلیف قراردادهای پیمانکاران پس از نوسانات نرخ ارز و پیش‌بینی‌هایی برای جبران خسارت‌های پیمانکاران یکی از دغدغه‌های فعالان اقتصادی در بخش تولید است، که لازم است در این امر تسریع شود.

– کمبود ارز با نرخ نیمایی

بنا به نظرات فعالان اقتصادی،^۱ دسترسی آنها به ارز با نرخ نیمایی محدود است و پروسه تأمین ارز زمان زیادی در مراحل تولید به خود اختصاص می‌دهد و این امر بیشتر تحت‌الشعاع شکاف زیاد بین نرخ ارز دستوری نیمایی و نرخ بازار غیررسمی که اخیراً این شکاف به حدود هفت هزار تومان رسیده است.

– استفاده بی‌رویه و ناصحیح از کارت‌های بازرگانی

تعدد بخشنامه‌های مدون در ارتباط با پیمان‌سپاری ارزی، مشکلاتی را برای فعالان اقتصادی ایجاد کرده است که بعضاً منجر به استفاده از رویه‌های ناصحیح شده است.

در بند «۱» مصوبه شماره ۵۵۳۰۰/۸۷۳۹ مورخ ۱۳۹۷/۲/۲ هیئت دولت و به پیشنهاد بانک مرکزی، صادرکنندگان کالا مکلف شدند که ظرف ۶ ماه از تاریخ صدور پروانه صادراتی گمرکی، ۹۵ درصد ارز حاصل از صادرات خود را به یکی از روش‌های زیر یا ترکیبی از آنها استفاده نمایند، ۵ درصد باقی‌مانده به منظور تأمین هزینه‌هایی از قبیل بازاریابی، تبلیغات، دفاتر خارج از کشور در اختیار صادرکننده خواهد بود:

الف) واردات در مقابل صادرات،

ب) پرداخت بدهی ارزی خود،

پ) فروش ارز به بانک‌ها و صرافی‌های مجاز،

ت) سپرده‌گذاری ارزی نزد بانک‌ها.

در بند «۷» این مصوبه آمده است که صادرکنندگانی که مقصد نهایی کالای آنها کشورهای عراق و افغانستان می‌باشد و مبادلات کالایی در بازارچه‌های مرزی تا اطلاع ثانوی الزامی به اجرای جزء «پ» بند «۱» ندارند.

لکن طبق مصوبه شماره ۹۷/۲۵۰۸۱۵ مورخ ۱۳۹۷/۷/۱۹ بند «۷» مصوبه فوق‌الذکر کان لم یکن شد و صادرات ریالی به عراق و افغانستان ممنوع شد. این موضوع یکی از دلایل استفاده ناصحیح و بی‌رویه از کارت‌های بازرگانی شد.

در دستورالعمل دیگری در آبان‌ماه ۱۳۹۷ بانک مرکزی مجدداً نحوه بازگشت ارز حاصل از صادرات

۱. نقطه‌نظرات کارشناسی در نشست‌های تخصصی برگزار شده در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۸.

را به چرخه اقتصاد کشور مشخص کرد. در این مصوبه شرایط مختلفی برای بازگشت ارز حاصل از صادرات صادرکنندگانی که مجموع صادرات سالیانه آنها تا یک میلیون یورو، بیش از یک میلیون یورو و تا سه میلیون یورو، بیش از سه میلیون یورو تا ده میلیون یورو و بیش از ده میلیون یورو است، مشخص شده است.

لکن ابلاغ این دستورالعمل در آبان‌ماه ۱۳۹۷ و عطف به ماسبق کردن آن در بند «۴» این دستورالعمل مبنی بر اینکه کلیه صادرات انجام گرفته از تاریخ ۱۳۹۷/۱/۲۲ مشمول این مصوبه خواهند بود، مشکلات مالی و بانکی برای تولیدکنندگان ایجاد کرده (بلوکه شدن حساب‌های ریالی و ارزی). ضمن اینکه طبق نظر کارشناسان اختلاف زیاد نرخ ارز بازار آزاد و بازار دستوری نیما می‌تواند واحدهای تولیدی را به خرد و کوچک شدن به منظور استفاده از مزایای این دستورالعمل و استفاده ناصحیح از کارت‌های بازرگانی ترغیب کند.^۱

۲-۲-۲. امور گمرکی

– تعیین ارزش کالاها در سامانه تعیین ارزش گمرکی کالا (TSC)^۲

از جمله موضوعاتی که در این ارتباط مطرح است می‌توان به عدم ویرایش ارزش کالاهای درج شده در سامانه TSC در کوتاه‌مدت، ملاک عمل بودن ارزش خاص و عدم وجود بازه مورد قبول برای ارزش کالاها و وجود مبادی وارداتی مختلف و به تبع آن تفاوت در قیمت خرید اشاره کرد. تبعاتی که این مشکل را ایجاد کرده است، مشکل کم‌اظهاری یا بیش‌اظهاری برای آن دسته از واردکنندگان که به دلیل تغییرات قیمت، اخذ تخفیف از فروشنده و یا به دلیل عدم امکان ارتباط با فروشنده اصلی از طریق واسطه‌ها نسبت به خرید مواد و محصول اقدام می‌کنند.

از دیگر مشکلات این بخش می‌توان به نبود ارزش برخی کالاها به ویژه کالاهای با فناوری بالا در سامانه TSC اشاره کرد. این سامانه تا فصل ۸۰ کتاب مقررات صادرات و واردات را پوشش می‌دهد و فصل ۹۸ را شامل نمی‌شود.^۳ این مسئله موجب می‌شود در زمانی که اظهارکننده از گمرک درخواست تعیین ارزش می‌نماید با یک فرایند زمان‌بر مواجه شود که موجب رسوب کالا در انبارهای گمرک، عدم درج تعرفه و ارزش صحیح کالا، دموراژ و ایجاد اختلاف بین صاحب کالا و گمرک می‌شود.

– زمان‌بر شدن فرایند ترخیص محموله‌های وارداتی

یکی دیگر از مشکلاتی که در فرایند ترخیص محموله‌های وارداتی باید مورد توجه قرار گیرد افزایش

۱. شایان ذکر است مصوبه مذکور اخیراً توسط بانک مرکزی ملغی شد.

۲. Tariff Specification Code (TSC)

۳. بررسی نقش گمرک در رونق اقتصاد و تولید و ارائه راهکارها، کمیسیون صنایع اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۸.

زمان نگهداری کالا در گمرکات است که موجب افزایش هزینه‌های دموراژ و هزینه‌های انبارداری می‌شود.

– سایر مسائل

قطع مکرر سیستم جامع گمرکی بیشتر از سایر سامانه‌ها به کاهش در مدت زمان مؤثر در خدمات‌دهی منجر می‌شود.

فصل چهارم - نتیجه گیری و توصیه های سیاستی

هدف اصلی این مطالعه، بررسی و تحلیل وضعیت متغیرهای کلان اقتصادی و محیط کسب و کار و احصاء نقطه نظرات کارشناسی اتاق ها و تشکل های تخصصی با هدف مشارکت در تصمیم سازی ها و ارائه راه حل به حاکمیت است.

نظرات تشکلهای تخصصی و نقش آنها در تصمیم سازی های بخش دولتی و یا حاکمیت به مفهوم وسیع تر آن، همگی در چارچوب حکمرانی خوب یا تغییر پارادایم نقش دولت و حکومت ها قابل تحلیل است. در باب اقتصاد نهادی، اصولا سیاستی دارای اثربخشی و کارایی است که در تدوین آن همه نقش داشته باشند و در حقیقت برآمده از مشارکت مردم باشد^۱. میزان مشارکت مردم در امور جامعه، یکی از کلیدی ترین پایه های حکمرانی خوب بشمار می رود و شکل گیری وفاق عمومی و فراهم شدن زمینه ظهور نظرات متفاوت در عرصه های مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی از جمله اصول حکمرانی خوب است.

در قوانین موضوعه مختلف، قوانین برنامه های پنج ساله توسعه و بویژه قوانین بهبود مستمر محیط کسب و کار و احکام دائمی برنامه های توسعه کشور، نهاد جدیدی برای ایجاد فهم مشترک مسائل و راهکارهای قانونی و عرفی با عنوان شورای گفت و گو دولت و بخش خصوصی بوجود آمد. هدف این نهاد تازه تاسیس، تبادل نظر دولت و بخش های خصوصی و تعاونی و تسهیل فعالیت های اقتصادی این بخش ها، بررسی و رفع موانع کسب و کار و اتخاذ تصمیم موثر برای اقدام لازم در چارچوب قوانین و مقررات موجود و ارائه پیشنهادها و راهکارهای اجرایی مناسب به مراجع ذی ربط است.

بررسی روند نرخ رشد بخش های مختلف اقتصاد ایران طی سالهای اخیر نشان می دهد که، به دلایل مختلف اعم از سیاست گذاری نامناسب و فرصت سوزی های مکرر ناشی از ضعف مدیریتی و شکست هماهنگی ها در داخل، تشدید فشارهای سیاسی و تحریم های غرب و به تبع آن چالش های رکود تورمی و و تعمیق آن و بحران های ارزی ناشی از افت شدید درآمدهای نفتی و وابستگی اقتصاد ایران به ارزهای نفتی و مشتقات آن (دلاریزه بودن اقتصاد) با رشدهای منفی در بخش واقعی و دیگر بخش های اقتصاد مواجه بودیم. عدم ثبات اقتصادی و افت شدید سرمایه اجتماعی، موجبات کاهش تشکیل سرمایه در اقتصاد ایران را دامن زده و در فصول مختلف طی سالهای اخیر، این روند کاهش

۱. common sense and common law.

و منفی سرمایه گذاری تداوم یافته است به گونه ای که میانگین نرخ رشد سالانه تشکیل سرمایه در اقتصاد ایران طی شش سال اخیر منتهی به سال ۱۳۹۷، معادل منفی ۳/۸ درصد بوده است.

در بخش تجارت فرامرزی وضعیت مناسبی حداقل از سال ۱۳۹۰ به بعد مشاهده نمی شود و به رغم افزایش نسبی حجم صادرات غیر نفتی، نرخ رشد آن در این سالها، عمدتاً منفی بوده است. بی ثباتی در متغیر کلان و اثرگذار نرخ ارز و همبستگی قوی آن با تورم در سطح تولید کننده (PPI)، بدلیل وابستگی ارزی بخش های واقعی و مولد در تامین مواد اولیه و کالاهای واسطه ای و قطعات و تجهیزات سرمایه ای، باعث فشار مضاعف به بخش تولید کشور شد به گونه ای که با افزایش سه تا چهار برابری نرخ ارز، تورم در سطح تولید کننده در سال ۱۳۹۷ به بیش از ۶۶ درصد رسید و نیاز به منابع مالی مورد نیاز برای سرمایه در گردش به چندین برابر افزایش پیدا کرد. این در حالی است که بدلیل مشکلات مالی انباشته این واحدها نزد نظام بانکی اعم از بدهی های بیمه ای، مالیاتی، مشکل ماده ۱۴۱ قانون تجارت، بدهی های معوق و سر رسید شده، امکان جذب منابع جدید وجود ندارد.

شایان ذکر است که از کل رقم ۷۷۳ هزار میلیارد تومان تسهیلات اعطایی نظام بانکی کشور در سال ۱۳۹۷، سهم بخش صنعت و معدن ۲۰۸/۹ هزار میلیارد تومان بود که از این مقدار حدود ۱۶۴/۳ هزار میلیارد تومان در قالب سرمایه در گردش پرداخت شده است و برآورد نهادهای اجرایی حاکی از آن است که حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد این منابع پرداخت شده، از نوع منابع جدید یا Fresh Money و مابقی بصورت استمهال یا تقسیط مجدد بوده است.

محیط کسب و کار در ایران براساس شاخصهای سهولت انجام کسب و کار سال ۲۰۱۹ حاکی از این است که، کشور در شاخص های حمایت از سرمایه گذاران خرد، حل و فصل ورشکستگی، تجارت فرامرزی، دریافت اعتبار و پرداخت مالیات بطور نسبی از امتیاز کمتری برخوردار بوده و در شرایط نامساعدتری قرار دارد. براساس گزارش بانک جهانی، در ایران اقداماتی از قبیل راه اندازی سیستم آنلاین اظهارنامه مالیاتی، استرداد مالیات ارزش افزوده، مالیات بر عملکرد و ارتقای سیستم پنجره واحد تجارت فرامرزی در جهت سهولت پرداخت مالیات و تسهیل در تجارت انجام شده که تقویت و بهبود این اصلاحات نهادی در سالهای آتی می تواند به بهبود محیط کسب و کار در ایران بسیار موثر باشد. شایان ذکر است که رتبه نوزدهم ایران در میان بیست و پنج کشور مورد شمول سند چشم انداز بیست ساله کشور، حاکی از کندی اصلاحات نهادی مرتبط با محیط کسب و کار در ایران است.

نتایج پایش ملی کسب و کار در داخل با واقعیت های اقتصادی ایران کاملاً سازگار است و در فصول سالهای اخیر سه مولفه: ۱- غیر قابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه، ۲- بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و روبه های اجرایی ناظر به کسب و کار و ۳- دشواری تامین مالی از

بانک ها به ترتیب مهمترین و نامناسب ترین مولفه های محیط کسب و کار ایران بوده اند. نتایج ارزیابی شاخص کل محیط کسب و کار و ارزیابی بر مبنای مدل کارآفرینی شین (schein) توسط اتاق های ایران، تعاون و اصناف، حاکی از بدتر شدن وضعیت محیط کسب و کار ایران در سال ۱۳۹۷ و بهبود این شاخص ها در بهار ۱۳۹۸ بودند که با تحولات اقتصادی ایران در نتیجه بحران ارزی اوایل سال ۱۳۹۷ و سرایت آن به دیگر بازارها و تلاطمات ایجاد شده و بهبود این تحولات در بهار سال جاری در نتیجه ثبات ارز و دیگر متغیرهای کلان، کاملاً مطابقت دارد.

در بررسی و تحلیل اهم چالش های پیش روی محیط کسب و کار و رونق تولید در ایران بر اساس دیدگاه تشکل های بخش خصوصی کشور، چالش های کلان محیط کسب و کار عمدتاً عبارتند از:

کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش، صدور بخشنامه های خلق الساعه و متناقض، نوسان نرخ ارز و پیش بینی پذیر نبودن آن، چالش بازگشت ارز و محدودیت در دسترسی به ارز مرغوب، اثرات تحریم و افزایش هزینه های مبادله، مشکلات تهیه ضمانت نامه های بانکی، فرآیند طولانی ثبت سفارش، تخصیص ارز و ترخیص گمرکی، معضل همزمان بدهکار و طلبکار بودن بخش خصوصی و نبود یک قاعده مشخص تهاتر بین مطالبات بخش خصوصی از نهادهای دولتی و بدهی های بیمه و مالیات، اجرای سلیقه ای دستورالعمل ها و بخشنامه ها در سطح دستگاههای اجرایی، اعمال ضرایب نامتعارف بیمه در قراردادهای پیمانکاری بجای صورت وضعیت و لیست بیمه، چالش بیمه و مالیات در بررسی دفاتر سنوات قبل و بازرسی های مکرر و پی در پی تحت عناوین مختلف و موکول شدن پرداخت های بیمه ای و مالیاتی جاری به پرداخت بدهی های معوق و جرائم، اجرای ناقص قانون مالیات بر ارزش افزوده، عدم تنظیم بازار داخل و در دسترس نبودن مواد اولیه با قیمت قابل پیش بینی و با کیفیت مناسب، مداخلات قیمتی دستوری و غیر ضرور در بورس کالا و ایجاد اعوجاج قیمتی، مشکل در اخذ مجوزها، عدم اجرای کامل قوانین از جمله قانون حداکثر استفاده از توان داخلی و غیره.

فعالان اقتصادی در زمینه چالش های کسب و کار در حوزه تخصصی شان نیز عمدتاً بر مولفه های گران بودن مواد اولیه، نبود کار برای شرکت های پیمانکاری و توقف پروژه ها، مشکلات واردات و ترخیص مواد اولیه مورد نیاز، مداخلات دستوری دولت در قیمت ها و تعرفه ها، فقدان نهاد رگولاتوری منصفانه در تعامل بین بخش خصوصی و دولتی و وضع قراردادهای یکطرفه توسط دستگاههای دولتی، افت سرمایه گذاری دولت در طرح های عمرانی و زیرساختی و به تبع آن کاهش تقاضای موثر برای تولیدات بخش خصوصی تاکید دارند.

در نگاه مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی به چالش های محیط کسب و کار و رونق تولید صرفنظر از چالش های ساختاری، چالش های کلان برون بنگاهی در قالب ۶ محور تامین مالی و نقدینگی واحدها، نظام بیمه ای، نظام مالیاتی، محیط کسب و کار، جهش نرخ ارز و عدم ثبات آن و امور گمرکی مورد تاکید قرار می گیرد. این محورهای ارایه شده همان چالش هایی هستند که اتاق ایران و تشکلهای بخش خصوصی یا مستقیماً به اشاره داشتند یا از زاویه ای دیگر به آن پرداخته اند اما موضوعاتی از قبیل ضعف دیپلماسی اقتصادی و تجاری و منفعل بودن حوزه رایزن بازرگانی در سطح وزارت امور خارجه، گسترده نبودن پایه های مالیاتی و فشار مضاعف بر پایه مالیات بر عملکرد، عدم گسترش پایه مالیاتی موثر و کارآمد مالیات بر عایدی سرمایه (capital gain tax)، نابسامانی در استفاده از کارت های بازرگانی، فقدان سیاست هدایت اعتبار بعنوان مکمل سیاست پولی در کشور و نقش ضعیف بازار سرمایه در تامین مالی بخش تولید از مهمترین محورهایی بوده است که در نگاه تحلیلی این مرکز مازاد بر چالش های مطرح شده توسط تشکلهای و فعالان بخش خصوصی جهت بهبود محیط کسب و کار در ایران، مورد تاکید قرار گرفته است.

بدیهی است حل چالش های محیط کسب و کار، می تواند به ثمر بخشی و کارایی بیشتر بخش خصوصی و کارآفرینان کشور بعنوان پیشران دستیابی به اهداف توسعه در اقتصاد ایران کمک نماید.

منابع و مآخذ

۱. اتاق اصناف ایران، برنامه رونق تولید اصناف کشور، ۱۳۹۸.
۲. اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی ایران، بسته پیشنهادی اتاق ایران جهت حفظ توان تولید در سال ۱۳۹۸ و ایجاد رونق در امر تولید، معاونت اقتصادی، ۱۳۹۸.
۳. اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی ایران، پایش ملی محیط کسب و کار ایران بهار ۱۳۹۸، معاونت اقتصادی، دوره یازدهم، مردادماه ۱۳۹۸.
۴. اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی تهران، نقطه نظرات تشکلهای درباره مشکلات پیش روی تولید و توسعه کسب و کار، کمیسیون بهبود محیط کسب و کار و رفع موانع تولید، ۱۳۹۸.
۵. انجمن مدیران صنایع، بررسی برخی شاخص‌های کلان اقتصادی و وضعیت صنعت در سال ۱۳۹۷ و چشم‌انداز آن در سال ۱۳۹۸ و ارائه راهکارها (در راستای رونق تولید)، شماره ۱۶۱، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸.
۶. انجمن مدیران صنایع، مشکلات صنعت در شرایط کنونی با نظرخواهی از اعضای انجمن و مدیران صنایع و ارائه راهکارها، شماره ۱۵۶، مهرماه ۱۳۹۷.
۷. بانک مرکزی، آمار سری زمانی حسابهای ملی.
۸. بانک مرکزی، خلاصه تحولات بخش واقعی طی سالهای مختلف.
۹. مرکز آمار ایران، آمار سری زمانی حسابهای ملی.
۱۰. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ارزیابی جایگاه استراتژی توسعه صنعتی در برنامه‌های توسعه کشور و چشم‌انداز آن در برنامه ششم توسعه، شماره مسلسل ۱۴۷۹۰، ۱۳۹۵.
۱۱. -----، ارزیابی جایگاه ایران در شاخص بین‌المللی حقوق مالکیت در سال ۲۰۱۸، شماره مسلسل ۱۶۴۰۸، ۱۳۹۸.
۱۲. -----، آسیب‌شناسی قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در ایران، شماره مسلسل ۱۶۴۲۴، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸.
۱۳. -----، سنجش امنیت سرمایه‌گذاری در ایران، شماره مسلسل ۱۵۸۵۲، ۱۳۹۷.
۱۴. -----، گزارش نظارتی عملکرد دولت در بهبود رتبه ایران در گزارش سال ۲۰۱۹ انجام کسب و کار بانک جهانی، معاونت اقتصادی، شماره مسلسل ۱۶۳۴۳، اسفندماه ۱۳۹۷.
۱۵. -----، چالش‌ها و راهکارهای رونق تولید در سال ۱۳۹۸. ۱. بخش صنعت، شماره مسلسل ۱۶۵۰۲، تیرماه ۱۳۹۸.
۱۶. -----، چالش‌ها و راهکارهای رونق تولید در سال ۱۳۹۸. ۵. بخش برق، شماره مسلسل

۱۶۴۹۸، تیرماه ۱۳۹۸.

۱۷. وزارت صنعت، معدن و تجارت، اهم برنامه‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت در سال ۱۳۹۸ (رونق تولید)، معاونت طرح و برنامه، ۱۳۹۸.
۱۸. وزارت امور اقتصادی و دارایی، بسته رونق تولید، معاونت امور اقتصادی، ۱۳۹۸.

لاتین:

1. World Bank Group, Doing Business 2019, economy profile of Iran.
2. World Bank Group, Doing Business 2019, training for reform, 16th edition.